

NARODOWY
KONGRES
NAUKI

KONFERENCJA
PROGRAMOWA
NARODOWEGO
KONGRESU NAUKI

„Finansowanie nauki
i szkolnictwa wyższego”

25–26 maja 2017 r.

Łódź – Miasto Kultury

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Łódzkie Środowisko Akademickie

Organizacja

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Partnerzy merytoryczni

NARODOWE CENTRUM NAUKI

Narodowe Centrum
Badań i Rozwoju

Erasmus+

Partnerzy medialni

RZECZPOSPOLITA

**POLSKA
PRESS
GRUPA**

Partner:

FORUM
AKADEMICKIE

Konferencja programowa

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Łódzkie Środowisko Akademickie

Polltechnika Łódzka

UNIwersytet
ŁÓDZKI

UNIwersytet
MEDYCZNY
W ŁÓDZI

POLSKA
AKADEMIA
NAUK

Akademia Muzyczna
im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Państwowa Wyższa Szkoła
Filmowa, Telewizyjna i Teatralna
im. Leona Schillera w Łodzi

www.nkn.gov.pl

DIALOG

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne . . . **5**

Podstawowe dane dotyczące finansowania
szkolnictwa wyższego w Polsce . . . **17**

Stanowiska zespołów przygotowujących
konkursowe projekty założeń do Ustawy 2.0 . . . **35**

Sesja międzynarodowa / International session . . . **49**

Tematyka paneli . . . **59**

Seminaria . . . **73**

Finansowanie inicjatyw polskich uczelni w programie Erasmus+ . . . **85**

Narodowy Kongres Nauki . . . **91**

SŁOWO WSTĘPNE

Bardzo ważnym wyzwaniem jest takie skonstruowanie mechanizmów finansowych, by sprzyjały one dążeniu do doskonałości w zakresie badań oraz kształcenia studentów i doktorantów.

Jarosław Gowin
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Szanowni Państwo,

nowa ustawa regulująca obszar szkolnictwa wyższego będzie mieć charakter całościowy. Obejmie nie tylko materię ujętą w obecnej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym, lecz także przepisy dotyczące stopni i tytułów naukowych oraz zasady finansowania nauki i szkolnictwa wyższego. Namysł nad finansami sektora akademickiego jest więc w toku prac nad ustawą jak najbardziej zasadny. Regulacje finansowe są nośnikami silnych bodźców i reguł działania, które określają funkcjonowanie instytucji. Złożoność procesów zachodzących w instytucjach akademickich powoduje, że wprowadzając nawet najlepiej skonstruowane – w intencji – przepisy, musimy się liczyć z wystąpieniem nieprzewidzianych i niepożądanych konsekwencji. Staranny namysł przed wprowadzeniem zmian może ograniczyć te negatywne konsekwencje, chociaż raczej nie jest w stanie wyeliminować wszystkich. Dlatego oprócz diagnozy i oceny potencjalnych efektów przed wprowadzeniem zmian, konieczne będzie zaplanowanie i zrealizowanie oceny skutków regulacji już po ich wprowadzeniu.

Bardzo ważnym wyzwaniem jest takie skonstruowanie mechanizmów finansowych, by sprzyjały one dążeniu do doskonałości w zakresie badań oraz kształcenia studentów i doktorantów. Ważne jest przyjrzenie się doświadczeniom zagranicznym w tym zakresie. Każdy krajowy system akademicki działa w swoim specyficznym kontekście instytucjonalnym, co powoduje konieczność znalezienia własnych odpowiedzi na bardzo podobne

wyzwania, niemniej uczenie się na doświadczeniach innych sprzyja unikaniu podstawowych błędów i wyostreniu wyobraźni co do możliwych rozwiązań. Dlatego z zainteresowaniem oczekuję – jak sądzę, wraz z innymi uczestnikami konferencji – wystąpienia naszych gości zagranicznych w sesji międzynarodowej.

Bardzo ważną kwestią zajmie się panel poświęcony modelom finansowania uczelni publicznych. Docelowo trzeba wypracować takie mechanizmy, które będą sprzyjać doskonaleniu się uczelni w zakresie wybranej kompozycji funkcji edukacyjnych i badawczych. Nie jest to łatwe, gdyż wymaga odpowiedniego doboru mierników efektów i uwzględnienia ich wartości w algorytmie. Wymaga także nadania poszczególnym komponentom algorytmu właściwych wag. Na pewno wyzwaniem, które jeszcze stoi przed nami, jest weryfikacja parametrów kosztochłonności studiów, także w kontekście nowej klasyfikacji dyscyplin, którą przyjmujemy. Trzeba też wziąć pod uwagę specyfikę pewnych obszarów kształcenia, czego sztandarem przykładem są uczelnie artystyczne.

Często podnoszony jest problem zmiany horyzontu finansowania z jednorocznego na dłuższy. Dostrzegamy w kierownictwie ministerstwa ten problem i badamy możliwości w tym zakresie. W związku z logiką funkcjonowania budżetu państwa jest to jednak trudny problem. Nie oznacza to jednak, że traktujemy go jako z góry niemożliwy do rozwiązania. Nie chciałbym na tym etapie rozbudzać oczekiwań w tej kwestii. Na pewno postać wieloletniego programu będzie musiał mieć system finansowania wyróżnionych w konkursie uczelni wiodących oraz „wysp doskonałości” na innych uczelniach, o czym rozmawialiśmy już na konferencji w Gdańsku. Także w Łodzi ważne miejsce w debacie zajmie finansowanie ukierunkowane na doskonałość naukową i dydaktyczną.

Studenci i doktoranci są w centrum uwagi. Wysoka jakość uczelni, w tym badań naukowych, ma służyć wysokiemu poziomowi kształcenia. Należy zadbać o to, by poprzez swoje studia mogli uczestniczyć w budowaniu tej wysokiej jakości wszyscy utalentowani młodzi ludzie, bez względu na sytuację materialną swoich rodzin. Sytuacja, gdy utalentowane osoby nie

podejmują ambitnej ścieżki kształcenia ze względu na bariery finansowe, jest nie tylko wielką społeczną niesprawiedliwością, lecz także niewybaczalnym rozwojowym błędem. Dlatego należy pracować nad doskonaleniem systemu wsparcia dla studentów, by otwierał drogę tym wszystkim, którzy są uzdolnieni, ambitni i pracowici.

Dyskusja na konferencji w Łodzi służyć będzie zarówno starannemu zaplanowaniu przyszłych rozwiązań, jak i refleksji nad już wprowadzonymi, w tym w szczególności nad działającym pierwszy rok, nowym algorytmem. Jego wprowadzenie było reakcją na powszechnie zgłaszane postulaty usunięcia bodźców stymulujących wzrost liczby studentów bez oglądania się na konsekwencje w postaci obniżenia poziomu kształcenia i zastąpienia ich mechanizmem skłaniającym do zapewnienia właściwej dostępności nauczycieli akademickich oraz nagradzającym wysoką jakość naukową tej kadry. Działanie tego algorytmu zostanie poddane szczegółowej ocenie wówczas, gdy będzie możliwe zaobserwowanie reakcji uczelni, które zmaterializują się intensywniej w decyzjach dotyczących nowego roku akademickiego. Niemniej dyskusje, które będziemy toczyć w Łodzi, zwłaszcza w ramach panelu poświęconego parametrom finansowania uczelni, na pewno pomogą taką ocenę starannie przygotować, choć nie pozwolą jej jeszcze przeprowadzić na podstawie analizy opartej na faktach. Na te musimy jeszcze trochę poczekać.

Nowa ustawa ma służyć zwiększeniu autonomii i swobody działania uczelni. Pracujemy nad tym, by dotyczyło to także gospodarki budżetowej. Dlatego podjęliśmy starania o to, by znieść dualizm środków i ograniczenia w zarządzaniu finansami uczelni, wynikające ze zróżnicowania źródeł finansowania: dotacji podstawowej i dotacji statutowej. Liczę na to, że pomimo trudności systemowych uda się ten cel osiągnąć. Jest to także jeden z postulatów podnoszonych od wielu lat przez osoby zarządzające uczelniami i ich finansami.

I na koniec, co nie znaczy, że jest to sprawa najmniej ważna: zdaję sobie sprawę z tego, że istotny postęp w efektach pracy polskiego systemu akademickiego musi być oparty na zwiększeniu nakładów. Wskazują na to

porównania międzynarodowe. Efektywność wydatkowania środków na badania naukowe w Polsce jest wysoka, ale tych środków w stosunku do PKB wydajemy za mało, zarówno z budżetu państwa, jak i ze źródeł pozabudżetowych, w tym w sektorze przedsiębiorstw. Wiodącą siłą w tym zakresie musi być państwo. Firmy włączają się w ten proces, gdy dostrzegać będą korzyści ekonomiczne z wykorzystania rozwiązań naukowych. Tak jest w wiodących gospodarkach opartych na wiedzy. Stającą wobec wyzwań kolejnej rewolucji przemysłowej Polska też musi się z tym zmierzyć. Wymaga to jednak powszechnego zrozumienia tego wyzwania. Nauka konkuruje o środki z innymi potrzebami publicznymi. Dlatego należy dbać o to, by społeczeństwo dostrzegało wartość wysokiej jakości badań i szkolnictwa wyższego. O wizerunek nauki i znaczenia sektora akademickiego musimy dbać wszyscy w ramach naszej społecznej odpowiedzialności.

Konferencja w Łodzi podejmie także inne wątki, które nurtują środowisko akademickie i są przedmiotem analiz w ministerstwie. Na przykład, w jakim stopniu i na jakich zasadach można włączyć w działania na rzecz doskonałości uczelnie niepubliczne. Ważne są dalsze rozmowy o misji naszych agencji badawczych i tego, jak powinno odpowiadać na to finansowanie. Już stałym elementem naszych konferencji jest analiza działalności uczelni zawodowych. Bardzo duże oczekiwania wiążemy z seminarium kwestorów, których doświadczenie na pewno pomoże w zestawieniu listy najważniejszych problemów w obszarze finansowania uczelni i pomysłów ich rozwiązania; zarówno problemów o charakterze doraźnym, jak i tych, które wymagają zmian systemowych.

Biorąc pod uwagę ten ogrom zagadnień i znaczenie tematyki łódzkiej konferencji przygotowującej Narodowy Kongres Nauki, życzę Państwu i sobie, by efekty tego spotkania pozwoliły nam lepiej przygotować nasze wspólne dzieło, którym jest reforma nauki i szkolnictwa wyższego oraz jej narzędzie, którym jest nowa ustawa.

Prof. dr hab. Halina Abramczyk
Członek Rady Narodowego Kongresu Nauki
Koordynator zespołu Rady NKN ds.
finansowania nauki i szkolnictwa
wyższego

Szanowni Państwo,

społecznie pożądane usługi, takie jak edukacja, w tym również edukacja na poziomie wyższym oraz badania naukowe, które są szczególnie newralgiczne z punktu widzenia społeczeństwa opartego na wiedzy, należą do głównych zadań państwa. Finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego znajduje się w większości państw europejskich do głównych zadań sektora publicznego. Inne formy rozwiązań w sektorach edukacyjnym i badawczym, takie jak partnerstwo publiczno-prywatne, może dotyczyć różnych obszarów funkcjonowania państwa, w których partner publiczny się nie sprawdza. Krytycy rozwiązań publiczno-prywatnych wskazują jednak, że z reguły są to rozwiązania bardzo kosztowne dla podatnika, bowiem społecznie pożądane usługi, takie jak edukacja na poziomie wyższym, mogą być w niedostatecznym stopniu zapewniane uboższymi odbiorcom, co jest niezwykle ważne w modelu zrównoważonego rozwoju państwa. Ponadto, kontraktowanie usług u partnera prywatnego znacząco zwiększa koszty związane z zarządzaniem, w szczególności w zakresie monitorowania przez partnera publicznego realizacji kontraktu i badania jakości dostarczonych usług dydaktycznych i badawczych. W sposób oczywisty finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego ze środków publicznych wiąże się z modelem ustroju i zarządzania uczelniami. Pytania, czy uczelnia publiczna powinna pozostawać państwową osobą prawną, czy funkcjonować jako zakład administracyjny lub czy można wprowadzić

możliwość ustawową, zwłaszcza dla nowych uczelni, nadawania szkołom wyższemu statusu fundacji, wiąże się ściśle z zagadnieniami dotyczącymi finansowania. Inne ważne zagadnienia, które należy rozważyć, to pytanie czy realizacja misji uczelni powinna pozostawać oddzielona od jej działalności gospodarczej, która jak dotychczas powinna zachowywać swój wydzielony charakter oraz czy właściwe jest utrzymanie zasady, iż właścicielem mienia uczelni publicznej jest ona sama, a nie Skarb Państwa.

Jakość usług dydaktycznych i efektywność badań naukowych zależą od zwiększenia poziomu i poprawy racjonalności finansowania nauki i szkolnictwa wyższego. Dotychczasowe rozwiązania w wielu ośrodkach akademickich nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Większość przedstawicieli środowisk akademickich uważa, że główną przyczyną nieefektywnego wydawania środków publicznych jest rozproszenie środków finansowych. Liczba szkół niepublicznych w Polsce jest jedną z najwyższych w Europie (około 4 razy wyższa niż w Niemczech). Inną przyczyną jest brak koherentnej koncepcji rozwoju – czy zależy nam na wprowadzeniu do trzeciej setki rankingu szanghajskiego dwóch polskich uczelni, czy na wprowadzeniu kilku polskich dziedzin badań i kształcenia do ścisłej czołówki światowej. W zależności od odpowiedzi na te pytania należy zaproponować odmienne koncepcje finansowania. Konsekwencją braku spójnej i długoterminowej polityki jest brak stabilnego finansowania i słaby nadzór nad sposobem wydawania publicznych pieniędzy. Ponadto wady w systemie wsparcia komercjalizacji badań naukowych skutkowały w przeszłości słabszym od zakładanego wzrostem innowacyjności polskiej gospodarki. Poprawa zasad finansowania należy do głównych zadań państwa, bowiem zasady finansowania nauki i szkolnictwa wyższego ze środków publicznych tworzą bodźce motywujące instytucje sektora akademickiego do podejmowania określonych kierunków aktywności.

Dotacje budżetowe: podstawowa – w obszarze działalności dydaktycznej oraz statutowa – na finansowanie działalności badawczej stanowią podstawowy strumień środków dla instytucji akademickich. Sposób podziału dotacji określony jest w rozporządzeniach Ministra Nauki

i Szkolnictwa Wyższego wydanych na podstawie odpowiednich delegacji ustawowych.

Sposób obliczania dotacji na zadania związane z badaniami i kształceniem studentów ma za sobą już długą historię. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego podjęło ostatnio działania mające zwiększyć znaczenie czynników jakościowych. Jednak zarówno w przypadku jakości naukowej, jak i dydaktycznej, powstaje pytanie co do wskaźników, które należy uwzględnić w algorytmie podziału dotacji. Dyskusja powinna proponować rozwiązania, w jakim stopniu działalność naukowa powinna być finansowana w trybie konkursowym, w postaci grantów badawczych, a w jakim (i na jakich zasadach) w oparciu o dotację podmiotową na działalność statutową.

Rozważane też są zmiany koncepcji finansowania, np. możliwość funkcjonowania obok algorytmu (a radykalnie: zamiast) kontraktowego systemu finansowania, obejmującego część negocjowaną i przewidującego zobowiązania uczelni do realizacji określonych celów. Trzeba rozstrzygnąć, w jakim stopniu w podziale środków publicznych na badania naukowe i szkolnictwo wyższe powinny uczestniczyć uczelnie niepubliczne. W dyskusję na temat finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych włączyło się aktywnie łódzkie środowisko akademickie: Politechnika Łódzka, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Szkoła Filmowa w Łodzi, Akademia Muzyczna w Łodzi, Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi i Polska Akademia Nauk. Podczas konferencji omówione zostaną różne modele finansowania oraz parametry finansowania uczelni, finansowanie na rzecz doskonałości, finansowanie grantowe, finansowanie działalności studenckiej, finansowanie kształcenia praktycznego i dualnego, system stypendiów i kredytów dla studentów, a także zasady dostępu uczelni niepublicznych do środków budżetowych.

Prof. dr hab. inż. Sławomir Wiak
Przewodniczący Konferencji Rektorów
Łódzkich Uczelni Publicznych
Rektor Politechniki Łódzkiej

Szanowni Państwo,

ostatnie miesiące to w Polsce czas głębokiej dyskusji na temat zmian w szkolnictwie wyższym. Podejmowane przez środowisko akademickie działania i formułowane postulaty zostaną podsumowane w czasie Narodowego Kongresu Nauki, który przed nami. Cieszę się, że szeroka debata zmierzająca do wypracowania najlepszych rozwiązań dla nauki dotarła do naszego miasta, gdzie mogę zabrać głos w imieniu Łódzkiego Środowiska Akademickiego. Konferencja, podczas której mamy okazję omawiać ważny temat finansowania nauki i szkolnictwa wyższego, jest współorganizowana przez Politechnikę Łódzką, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Medyczny, Akademię Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego, Akademię Muzyczną im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów, Państwową Wyższą Szkołę Teatralną, Filmową i Telewizyjną im. Leona Schillera oraz łódzki Oddział Polskiej Akademii Nauk.

Odbywająca się w Łodzi konferencja programowa dotyczy strategicznego obszaru działalności szkolnictwa wyższego – a mianowicie finansowania. Jestem przekonany o wadze i wartości opinii oraz sugestii, które zostaną przy tej okazji zwerbalizowane. Poszukując optymalnych rozwiązań, pochylimy się nad zagranicznymi doświadczeniami dotyczącymi finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych i innych źródeł. Tematem rozmów będą różne modele finansowania oraz ich powiązania z celami strategicznymi polityki w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego.

Program konferencji obejmuje szeroki zakres zagadnień, który zawierać będzie przygotowywana reforma. Uczestnicy podejmą dyskusję dotyczącą algorytmów dotowania uczelni oraz finansowego stymulowania i wspierania doskonałości naukowej, a także dydaktycznej. Ważnym tematem obrad będzie system pomocy materialnej dla studentów i doktorantów. Konferencji towarzyszą seminaria stanowiące doskonałą okazję do przedstawienia propozycji oraz zebrania opinii na temat konkursów grantowych (w tym Narodowego Centrum Nauki oraz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju), dobrych praktyk finansowania działalności studenckiej, finansowania kształcenia dualnego i praktycznego. W toku dyskusji na temat kształtu szkolnictwa wyższego po reformie istotna jest kwestia dostępu uczelni niepublicznych do finansowania budżetowego, której poświęcona będzie część obrad.

Wierzę, że cykl konferencji programowych, który zakończy się Narodowym Kongresem Nauki, będzie stanowił podstawę wypracowania najlepszego kształtu ustawy 2.0. Jestem przekonany, że wartością tej szerokiej dyskusji na temat zmian w szkolnictwie wyższym jest zebranie opinii tak wielu przedstawicieli środowiska akademickiego. Ufam, że ten wieloaspektowy dialog, daleko wykraczający poza mury uczelni, pozwoli na satysfakcjonujące przeprowadzenie koniecznych zmian.

**PODSTAWOWE DANE DOTYCZĄCE
FINANSOWANIA SZKOLNICTWA
WYŻSZEGO W POLSCE**

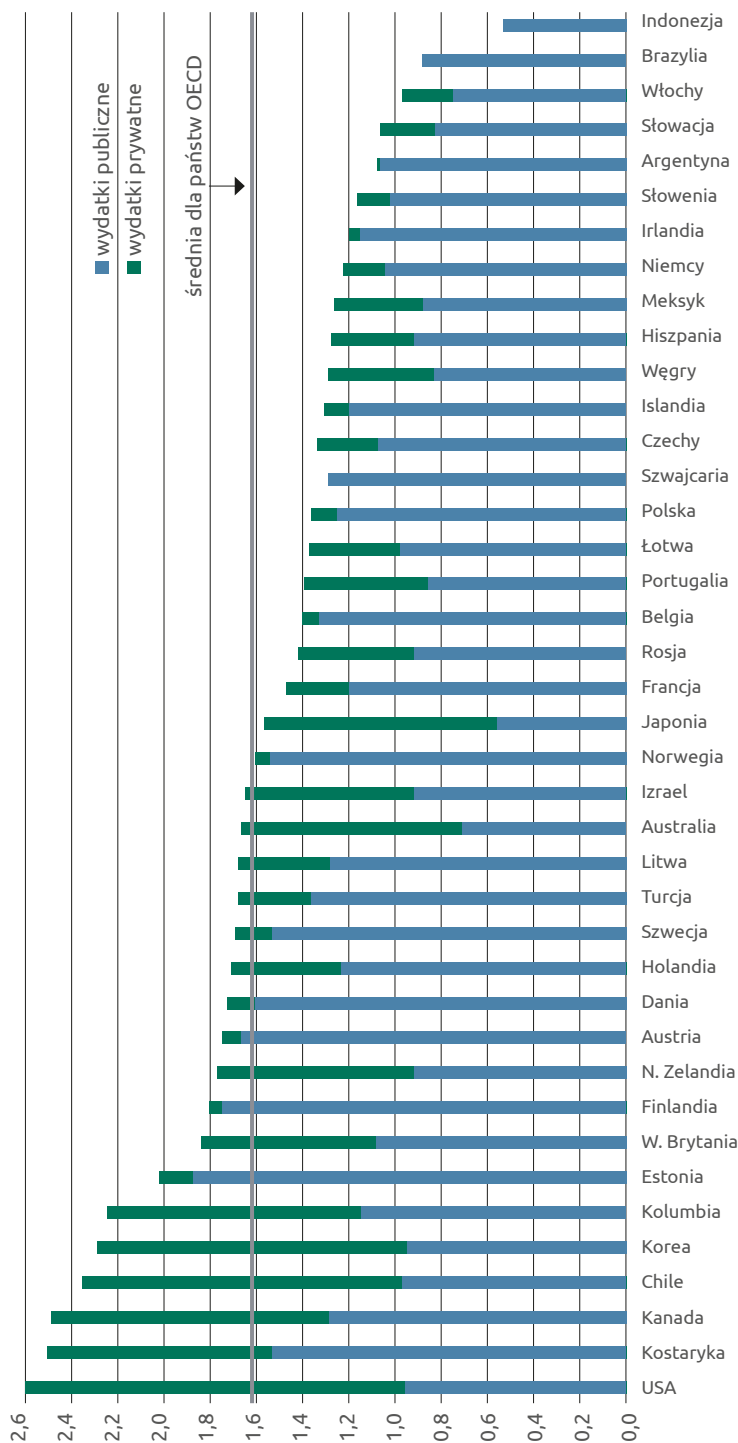
▶ FINANSOWANIE INSTYTUCJI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W POLSCE NA TLE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH OECD

Wydatki sektora finansów publicznych na instytucje szkolnictwa wyższego¹ w pięciu państwach członkowskich UE przekraczały 1,5% PKB w 2013 r. (w Estonii wyniosły 1,88%, w Finlandii 1,74%, w Austrii 1,66%, w Danii 1,63% i w Szwecji 1,53%). Z drugiej strony, wydatki na szkoły wyższe finansowane ze źródeł publicznych nie przekraczały 0,9% PKB w czterech krajach UE (w Portugalii 0,86%, na Słowacji 0,83%, na Węgrzech 0,82% i we Włoszech 0,75%). Wydatki tego rodzaju kształtowały się w Polsce na poziomie 1,25% PKB i były wyższe od średniej unijnej wynoszącej 1,20% PKB (podobnie jak w Belgii – 1,33%, na Litwie – 1,28%, w Holandii – 1,23% i we Francji – 1,20%). Wydatki na szkoły wyższe w relacji do PKB w państwach członkowskich i państwach partnerskich OECD zostały przedstawione na wykresie 1.

Finansowanie szkół wyższych ze źródeł prywatnych ma generalnie niewielkie znaczenie w państwach członkowskich UE – jedynie w Wielkiej Brytanii, na Węgrzech i w Portugalii udział środków prywatnych w finansowaniu szkół wyższych przekracza 1/3 (odpowiednio: 41, 38 i 36%). W Polsce wydatki sektora prywatnego mają coraz mniejsze znaczenie dla szkolnictwa wyższego – jeszcze w 2005 r. wydatki tego rodzaju wynosiły 0,41% PKB, jednak do 2013 r. spadły do poziomu 0,12% PKB. Ze względu na malejące wydatki sektora prywatnego Polska zalicza się (wraz z Izraelem, Słowenią i Szwajcarią) do tej grupy państw, w których relacja wydatków na instytucje szkolnictwa wyższego do PKB spadła w okresie od 2005 r. do 2013 r.

¹ Agregat ten obejmuje wydatki na działalność dydaktyczną, pomoc materialną dla studentów i doktorantów oraz wydatki na działalność badawczo-rozwojową.

Wykres 1. Wydatki na instytucje szkolnictwa wyższego w relacji do PKB w 2013 r.

Źródło: OECD (2016), Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris (Table B2.3. Expenditure on educational institutions as a percentage of GDP, by source of funding and level of education - <http://dx.doi.org/10.1787/888933397692>).

Tabela 1. Wydatki na instytucje szkolnictwa wyższego w relacji do PKB według źródeł finansowania w najwyższej rozwiniętych państwach OECD spoza Europy w 2013 r.

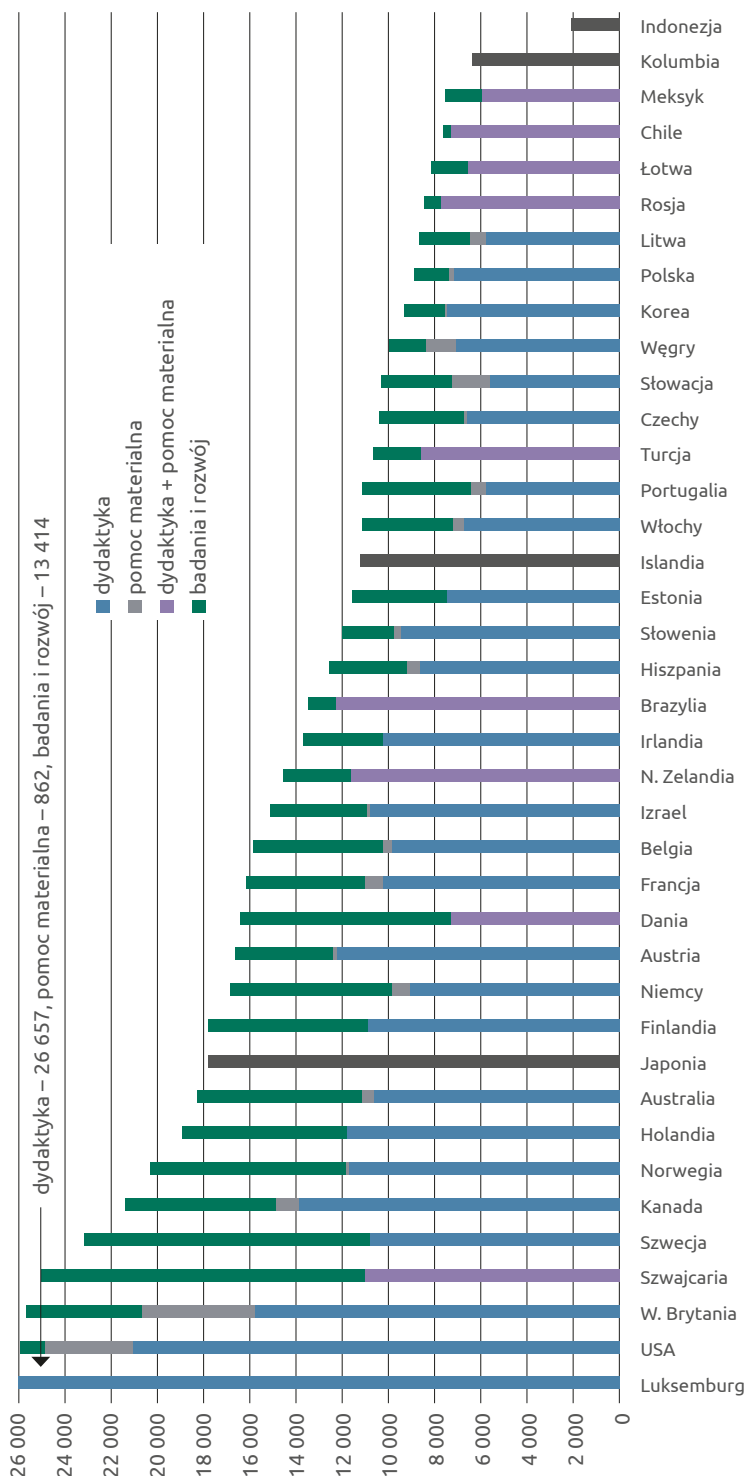
Nazwa państwa	Wydatki na szkoły wyższe finansowane ze źródeł		Udział wydatków finansowanych ze źródeł prywatnych [%]
	publicznych [% PKB]	prywatnych [% PKB]	
Stany Zjednoczone	0,96	1,68	63,7
Kanada	1,29	1,20	48,1
Japonia	0,56	1,02	64,5
Korea	0,94	1,34	58,7
Australia	0,71	0,96	57,5
Nowa Zelandia	0,92	0,85	48,1
Izrael	0,91	0,75	45,0

Źródło: OECD (2016), *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris (Table B2.3. Expenditure on educational institutions as a percentage of GDP, by source of funding and level of education - <http://dx.doi.org/10.1787/888933397692>).

Odmierna sytuacja, jeżeli chodzi o znaczenie sektora prywatnego w finansowaniu instytucji szkolnictwa wyższego, występuje w najwyższej rozwiniętych państwach spoza Europy. W krajach, takich jak Stany Zjednoczone, Kanada, Japonia, Korea, Australia, Nowa Zelandia czy Izrael, udział środków prywatnych w finansowaniu szkół wyższych wynosi od 45 do 64,5%. Wydatki na szkoły wyższe w tych państwach w relacji do PKB w zależności od sektora zostały przedstawione w tabeli 1.

Wysokość wydatków na finansowanie szkół wyższych oraz liczba studentów determinują wielkość środków przypadających na jednego studenta. Wartość tego wskaźnika jest bardzo zróżnicowana: w 2013 r. przekraczała 25 tys. USD (według parytetu siły nabywczej) w Luksemburgu, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Szwajcarii, natomiast była mniejsza niż 8 tys. USD w Chile, Meksyku, Kolumbii i Indonezji. W Polsce wydatki przypadające na jednego studenta wynosiły 8,9 tys. USD i należały do najniższych w Unii Europejskiej (spośród 22 państw członkowskich UE, dla których

Wykres 2. Wydatki instytucji szkolnictwa wyższego na działalność dydaktyczną, na pomoc materialną dla studentów oraz na działalność B+R (w USD według PPP) w przeliczeniu na jednego studenta w 2013 r.

Źródło: OECD (2016), *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris (Table B1.2. Annual expenditure per student by educational institutions for education, ancillary services and R&D <http://dx.doi.org/10.1787/888933397538>).

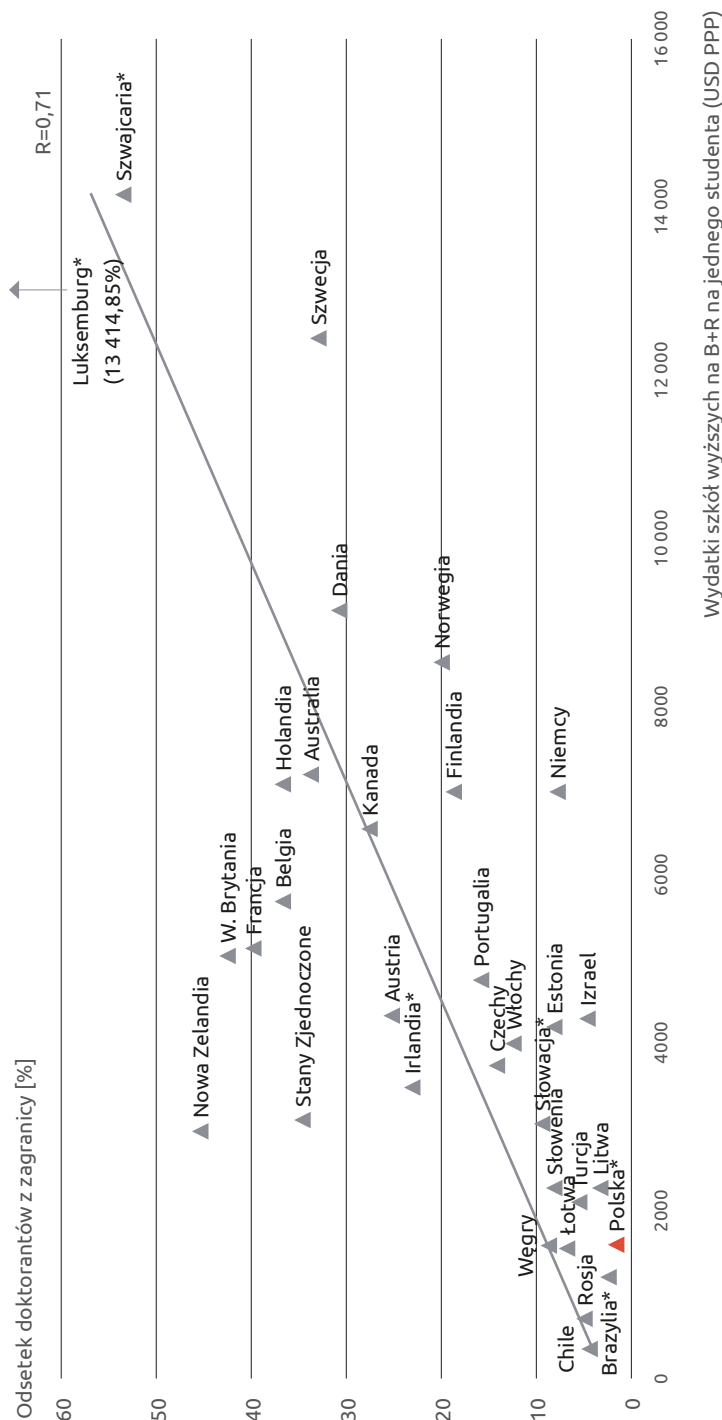
odpowiednie dane zostały opublikowane przez OECD w raporcie *Education at a Glance 2016*, jedynie Litwa i Łotwa odznaczały się niższym poziomem wydatków tego rodzaju).

Dostępne dane statystyczne pozwalają na porównanie wydatków na finansowanie działalności dydaktycznej, pomocy materialnej dla studentów oraz działalności badawczo-rozwojowej (B+R) prowadzonej przez instytucje szkolnictwa wyższego. Zdecydowanie największy udział w wydatkach na szkoły wyższe ma finansowanie działalności dydaktycznej, jednak koszty działalności B+R mają również znaczący udział we wspomnianych wydatkach, który wynosi przeciętnie 30% w grupie państw OECD. Występuje jednak duże zróżnicowanie wysokości wydatków na finansowanie działalności B+R szkół wyższych pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi: w Szwajcarii, Luksemburgu i Szwecji w roku akademickim 2013/2014 przewyższały one poziom 10 tys. USD (według parytetu siły nabywczej), podczas gdy w Polsce, na Węgrzech i Łotwie kształtowały się na poziomie 1,6 tys. USD.

Wysokość wydatków na finansowanie działalności B+R szkół wyższych wykazuje dodatnią korelację z mobilnością uczestników studiów doktoranckich (mierzoną odsetkiem doktorantów z zagranicy), wynoszącą 0,71. Wskazuje to, że doktoranci są skłonni podejmować studia w krajach, których uczelnie dysponują wysokimi środkami na działalność B+R. Na przykład, Szwajcaria i Luksemburg – kraje o najwyższym finansowaniu działalności B+R w szkołach wyższych przypadającym na jednego studenta (odpowiednio, 14,1 oraz 13,4 tys. USD²) – odznaczają się również najwyższym odsetkiem doktorantów z zagranicy (odpowiednio, 53 i 85%). Uczelnie w Szwecji, Danii, Australii, Holandii, Belgii, Francji i Wielkiej Brytanii dysponują kwotą większą niż 5 tys. USD (w przeliczeniu na jednego studenta) na B+R i charakteryzują się odsetkiem doktorantów z zagranicy na poziomie co najmniej 30%. Z drugiej strony, w Brazylii, Chile, Polsce i Rosji studiuje nie więcej niż 5% doktorantów z zagranicy, a finansowanie działalności B+R w uczelniach tych krajów w przeliczeniu na jednego studenta wynosiło mniej niż 1,6 tys. USD w 2013 r.

² Wszystkie kwoty wyrażone są według parytetu siły nabywczej.

Wykres 3. Zależność pomiędzy odsetkiem doktorantów z zagranicy a wydatkami instytucji szkolnictwa wyższego na badania i rozwój, przypadającymi na jednego studenta (w USD według parytetu siły nabywczej) w roku akademickim 2013/2014

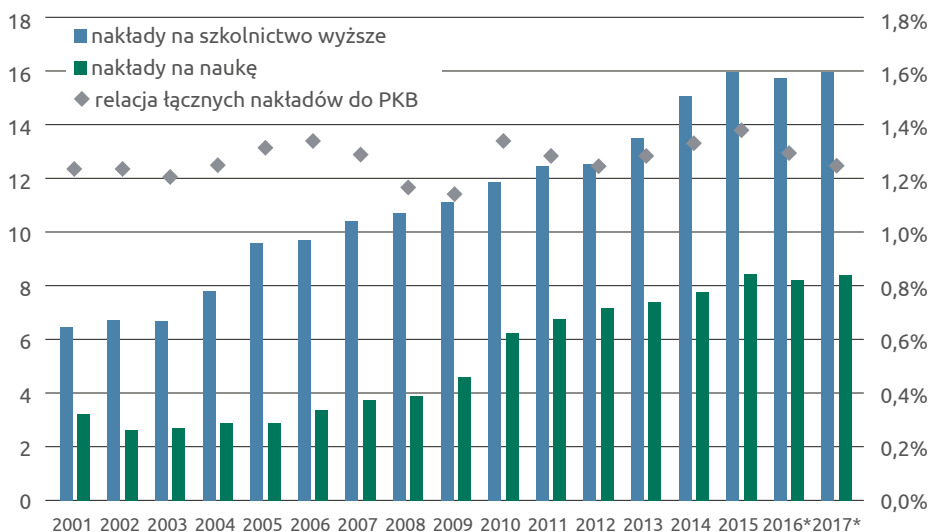
* – tylko instytucje publiczne

Źródło: OECD (2016), *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris (Figure B1.a. Relationship between share of international doctoral students and countries' R&D investment in tertiary educational institutions - <http://dx.doi.org/10.1787/888933397646>).

NAKŁADY NA SZKOLNICTWO WYŻSZE I NAUKĘ W POLSCE PONOSZONE ZE ŚRODKÓW PUBLICZNYCH

Nominalna wysokość środków publicznych przeznaczanych w Polsce na szkolnictwo wyższe systematycznie rośnie – z poziomu 6,5 mld zł w 2001 r. do 16 mld zł w 2015 r. (wykonanie budżetu) oraz w 2017 r. (zgodnie z ustawą budżetową). Z kolei nakłady na naukę wynosiły 3,3 mld zł w 2001 r., następnie nieznacznie spadły do poziomu 2,7 mld zł w latach 2002–2003, po czym wzrosły do kwoty 8,4 mld zł w 2015 r. (wykonanie budżetu) oraz w 2017 r. (zgodnie z ustawą budżetową). Relacja łącznych nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę do PKB przez większość okresu 2001–2017 wahała się w przedziale 1,29% ± 0,05 pkt. proc.³.

Wykres 4. Nakłady na szkolnictwo wyższe (dział 803) oraz na naukę (część 28, dział 730 w innych częściach oraz działalność B+R) ponoszone ze środków publicznych w latach 2001–2017 [mld zł – lewa oś] oraz relacja łącznych nakładów do PKB [prawa oś]

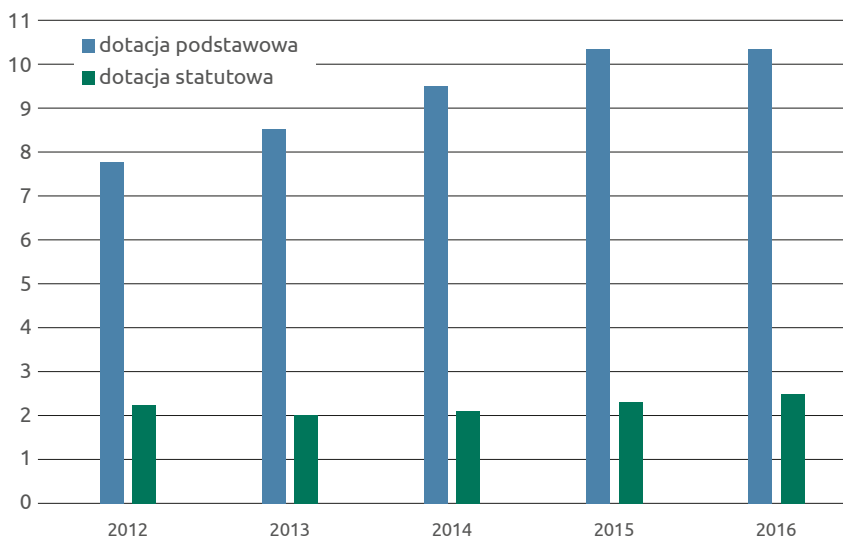
* – kwoty zaplanowane w ustawie budżetowej

Źródło: dane Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

³ Wartość wspomnianego wskaźnika odchyliła się poza ten przedział w roku 2003, kiedy osiągnął on poziom 1,21%, w latach 2008–2009 – odpowiednio 1,17% i 1,14%, oraz w 2015 r. – 1,38%.

Najważniejszym źródłem finansowania działalności dydaktycznej uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego jest dotacja podstawowa, o której mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Ponadto, prowadzenie w sposób ciągły badań naukowych lub prac rozwojowych przez podstawowe jednostki organizacyjne uczelni finansowane jest z dotacji statutowej, o której mowa w art. 18 ust. 1 ustawy o zasadach finansowania nauki. Kwoty dotacji w latach 2012–2016 zostały przedstawione na wykresie 5.

Wykres 5. Finansowanie uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz jednostek naukowych, odpowiednio: z dotacji podstawowej i dotacji statutowej w latach 2012–2016 [mld zł]

Źródło: dane Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Pozostałe dotacje z budżetu państwa przekazywane szkołom wyższym, przeznaczone są m.in. na finansowanie zadań związanych ze stwarzaniem studentom i doktorantom będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia, a także obejmują dotację

projakościową (w tym na zwiększenie stypendiów doktoranckich dla nie więcej niż 30% najlepszych doktorantów) czy dotację na dofinansowanie podstawowej jednostki organizacyjnej prowadzącej kierunek, który uzyskał ocenę wyróżniającą Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Od 2017 r. dofinansowywane są również uczelnie publiczne, w których w danym roku akademickim rozpoczęli studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie studenci, którzy osiągnęli najlepsze wyniki na egzaminie maturalnym.

Na podstawie diagnozy obszarów wymagających interwencji dla zapewnienia bardziej efektywnego, racjonalnego i celowego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie działalności szkół wyższych, która znalazła swoje odzwierciedlenie w *Strategii na rzecz doskonałości naukowej, nowoczesnego szkolnictwa wyższego, partnerstwa z biznesem i społecznej odpowiedzialności nauki*, ogłoszonej przez Premiera Jarosława Gowina we wrześniu 2016 r., opracowano propozycje nowych regulacji dotyczących finansowania uczelni. Zaproponowane rozwiązania, wśród których szczególną rolę odgrywa nowy algorytm podziału dotacji podstawowej, stanowią bodźce do podnoszenia jakości kształcenia i badań naukowych, uruchomienia trwałych procesów umiędzynarodowienia, a także odwrócenia trendu umasowienia kształcenia.

Do nowego algorytmu podziału dotacji podstawowej włączono dostępność nauczycieli akademickich w poszczególnych uczelniach, mierzoną liczbą studentów i doktorantów przypadających na nauczyciela akademickiego. Projakościowe znaczenie ma również uwzględnienie w algorytmie uśrednionej kategorii naukowej jednostek wchodzących w skład uczelni. Wzmocniono także składnik zachęcający uczelnie akademickie do promocji na arenie międzynarodowej i do wprowadzania nowych, obcojęzycznych programów kształcenia.

Algorytm dla uczelni zawodowych zawiera elementy premiujące kształcenie na studiach pierwszego stopnia na profilu praktycznym oraz pozyskiwanie przychodów ze źródeł innych niż dotacja (w tym ze współpracy z otoczeniem lokalnym), co ma na celu przeorientowanie uczelni zawodowych na ściślejszą współpracę z potencjalnymi pracodawcami absolwentów.

W celu ograniczenia ewentualnego szoku finansowego oraz dla zapewnienia możliwości przystosowania się uczelni do zmienionych zasad finansowania wprowadzono mechanizm limitujący maksymalny spadek lub wzrost dotacji rok do roku o $\pm 5\%$.

Nowy algorytm premiuje także łączenie uczelni publicznych. Wprowadzone przepisy gwarantują, że w okresie pięciu lat następujących po roku utworzenia uczelni publicznej w wyniku połączenia uczelni publicznych (lub włączeniu do innej uczelni) dotacja podstawowa nie będzie mogła być niższa niż 103% sumy dotacji podstawowych przyznanych łączonym uczelniom w roku połączenia, w warunkach porównywalnych. Z rozwiązania tego korzysta już Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, w związku z włączeniem w 2016 r. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sandomierzu w struktury tej uczelni.

STYPENDIA DLA STUDENTÓW I DOKTORANTÓW Z FUNDUSZU POMOCY MATERIALNEJ I KREDYTY STUDENCKIE

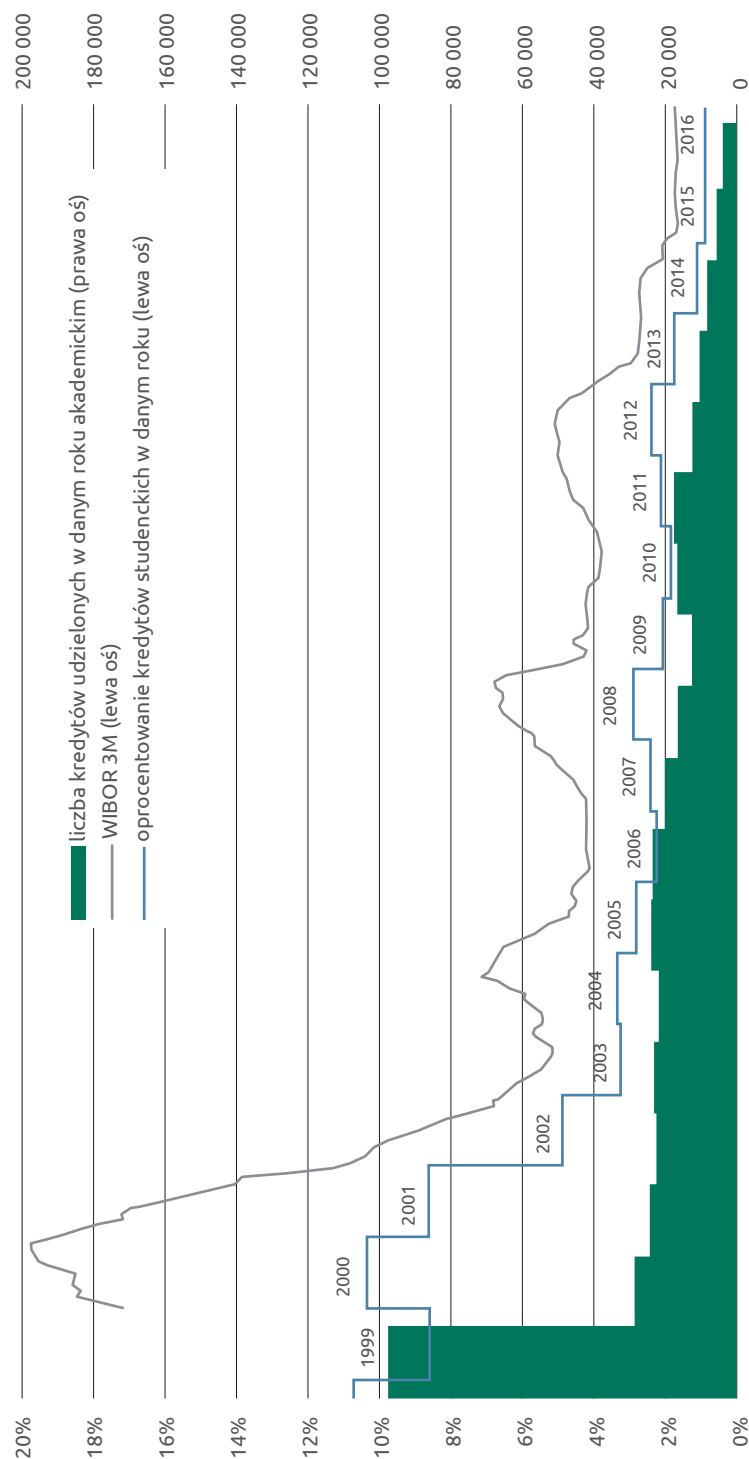
W roku akademickim 2015/2016 stypendia z funduszu pomocy materialnej otrzymywało 289.057 studentów i 10.287 doktorantów (według stanu na dzień 30 listopada 2015 r.), przy czym niektóre osoby otrzymywały więcej niż jeden rodzaj stypendium. Zapomogi wypłacono 18.743 studentom i 1.224 doktorantom. W 2015 r. dotacja z budżetu państwa przeznaczona na zwiększenie w uczelniach funduszu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów wyniosła 1.743 mln zł. Informacje o świadczeniach wypłaconych ze środków funduszu w 2015 r. zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Świadczenia ze środków funduszu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów wypłacone w 2015 r.

	studenci	doktoranci
otrzymujący stypendia rektora dla najlepszych studentów / doktorantów	104 371	7 673
<i>(w relacji do wszystkich studentów / doktorantów)</i>	<i>(7,4%)</i>	<i>(17,8%)</i>
przeciętna kwota stypendium wypłaconego w ciągu roku (w zł)	4 547,52	5 453,00
otrzymujący stypendia socjalne	186 595	2 712
<i>(w relacji do wszystkich studentów / doktorantów)</i>	<i>(13,3%)</i>	<i>(6,3%)</i>
przeciętna kwota stypendium wypłaconego w ciągu roku (w zł)	5 169,23	5 346,50
otrzymujący stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych	23 028	1 000
<i>(w relacji do wszystkich studentów / doktorantów)</i>	<i>(1,6%)</i>	<i>(2,3%)</i>
przeciętna kwota stypendium wypłaconego w ciągu roku (w zł)	3 384,87	3 280,30
otrzymujący zapomogi	18 743	1 224
<i>(w relacji do wszystkich studentów / doktorantów)</i>	<i>(1,3%)</i>	<i>(2,8%)</i>
przeciętna kwota zapomogi wypłaconej w ciągu roku (w zł)	913,05	892,3

Studenci wykazywali duże zainteresowanie kredytami studenckimi, uruchomionymi zgodnie z ustawą z dnia 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich, w okresie pierwszego roku ich funkcjonowania, tj. w roku akademickim 1998/1999, kiedy udzielono 97 374 takie kredyty. Rok 1998 to okres rekordowo wysokich stóp procentowych na rynku

Wykres 6. Liczba udzielonych kredytów studenckich, ich oprocentowanie oraz stawka WIBOR 3M (rynkowa stopa oprocentowania kredytów 3-miesięcznych w transakcjach międzybankowych) w okresie od IV kwartału 1998 r. do IV kwartału 2016 r.

Źródło: dane Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz serwisu ekonomicznego eBGŻ Analizy (stawki WIBOR 3M)

międzybankowym – 30 stycznia 1998 r. stawka WIBOR 3M wynosiła 25,74%. Po roku 2000 stawka WIBOR 3M spadła z poziomu ok. 19% do 5,1% pod koniec sierpnia 2003 r. W późniejszym okresie notowania WIBOR 3M wahały się wokół malejącego trendu długookresowego – w 2016 r. stawka ta kształtowała się w przedziale pomiędzy 1,67 a 1,73%. Coraz mniejsze zainteresowanie kredytami studenckimi w sytuacji, gdy w wyniku malejących rynkowych stóp procentowych zwiększyła się dostępność kredytów bankowych, doprowadziło do spadku liczby kredytów studenckich – w roku akademickim 2015/2016 udzielono 3.869 takich kredytów. Liczba udzielonych kredytów studenckich, ich oprocentowanie oraz stawka WIBOR 3M w okresie od października 1998 r. do grudnia 2016 r. zostały przedstawione na wykresie 6.

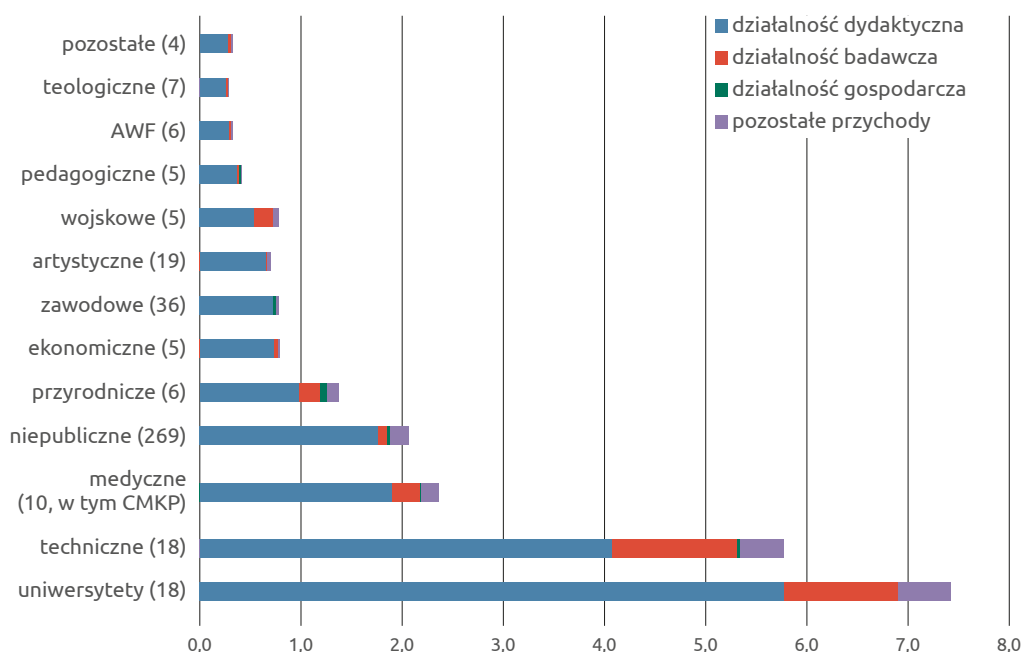
▶ GOSPODARKA FINANSOWA UCZELNI

W Polsce funkcjonują obecnie 132 uczelnie publiczne, w których – według stanu na dzień 30 listopada 2015 r. – kształciło się łącznie 1 075,2 tys. studentów (głównie na studiach stacjonarnych). Równolegle na działających wówczas 269 uczelniach niepublicznych kształciło się wówczas 329,9 tys. studentów (głównie na studiach niestacjonarnych).

Uczelnie są autonomiczne we wszystkich obszarach swojego działania na zasadach określonych w ustawie, co oznacza m. in. posiadanie osobowości prawnej oraz prowadzenie samodzielnej gospodarki finansowej. Uczelnie publiczne obowiązują, poza przepisami ustawy o rachunkowości, normy przewidziane w ustawie o finansach publicznych oraz w prawie zamówień publicznych. Uczelnie co do zasady może prowadzić działalność dydaktyczną, działalność badawczą oraz wyodrębnioną działalność gospodarczą. Przychody niezwiązane z żadną z tych działalności kwalifikowane są odpowiednio jako pozostałe przychody operacyjne bądź jako przychody finansowe. Ma to swoje odzwierciedlenie w sprawozdawczości finansowej szkół wyższych, w tym w klasyfikacji przychodów i kosztów działalności uczelni.

Łączne przychody uczelni ze wszystkich rodzajów działalności w 2015 r. przekroczyły 23 mld zł (w 2014 r. – 22 mld zł). Na kwotę tę składają się dotacje z budżetu państwa, dotacje z budżetów jednostek samorządu terytorialnego, opłaty za świadczone usługi edukacyjne, opłaty administracyjne, środki zagraniczne niepodlegające zwrotowi (w tym środki europejskie), przychody z działalności badawczej (w tym należności licencyjne), przychody z działalności gospodarczej, przychody z aktywów finansowych oraz pozostałe przychody operacyjne. Na wykresie 7. przedstawiono przychody poszczególnych grup uczelni⁴ z poszczególnych rodzajów działalności w 2015 r.

Wykres 7. Przychody poszczególnych grup uczelni (w nawiasie – liczba podmiotów w danej grupie) z poszczególnych rodzajów działalności w 2015 r. (w mld zł)

Źródło: sprawozdania finansowe uczelni publicznych oraz „Szkoły wyższe i ich finanse w 2015 roku”, Główny Urząd Statystyczny – dla uczelni niepublicznych

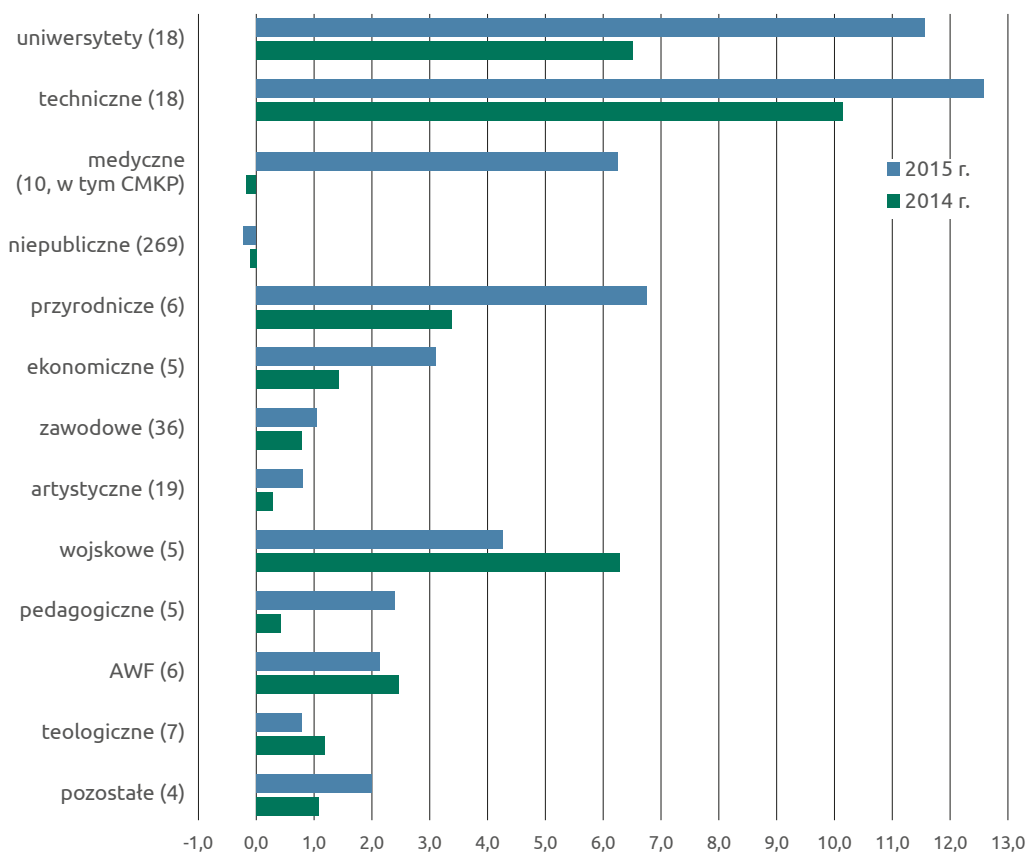
⁴ W grupie uczelni teologicznych uwzględniono publiczne uczelnie teologiczne, tj. Chrześcijańską Akademię Teologiczną w Warszawie oraz uczelnie niepubliczne prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe finansowane na podstawie odrębnych przepisów. Grupę pozostałych uczelni tworzą akademie morskie oraz uczelnie służb państwowych.

Największy udział w przychodach uczelni generuje działalność dydaktyczna. W ramach tej kategorii ujmuje się opłaty za świadczone usługi edukacyjne, dotacje z budżetu państwa w obszarze działalności dydaktycznej, środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego, przychody z wynajmu pomieszczeń czy środki europejskie (jeżeli są one przeznaczonego na działalność dydaktyczną albo pozyskane z tytułu prowadzenia tej działalności). Dużym udziałem przychodów z działalności badawczej charakteryzują się uczelnie techniczne, uniwersytety i uczelnie medyczne.

Konsekwencją prowadzenia samodzielnej gospodarki finansowej jest możliwość osiągnięcia zysku bądź poniesienia straty. Największe zyski, w przeliczeniu na jedną uczelnię, osiągają uniwersytety oraz uczelnie techniczne. Większość grup uczelni zwiększyło zysk netto w odniesieniu do 2014 r. W 2015 roku stratę poniosło jedynie 7 uczelni publicznych⁵. W przypadku uczelni niepublicznych 2015 był kolejnym rokiem, w którym łączny wynik finansowy tej grupy uczelni był ujemny. Wykres 8 prezentuje przeciętny poziom wyniku finansowego netto w poszczególnych grupach uczelni w latach 2014–2015.

⁵ Od 2012 roku obowiązuje art. 100a ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którym uczelnia publiczna, która ponosi zbyt duże straty, jest zobowiązana do wdrożenia programu naprawczego. Jest to kolejny mechanizm, oprócz regulacji ustawy o finansach publicznych oraz prawa zamówień publicznych, wymuszający racjonalne i efektywne gospodarowanie środkami publicznymi przez uczelnie.

Wykres 8. Przeciętny wynik finansowy netto w poszczególnych grupach uczelni w przeliczeniu na jedną uczelnię w latach 2014–2015 (w mln zł)

Źródło: sprawozdania finansowe uczelni publicznych oraz „Szkoły wyższe i ich finanse w 2015 roku”, Główny Urząd Statystyczny – dla uczelni niepublicznych

**STANOWISKA ZESPOŁÓW
PRZYGOTOWUJĄCYCH KONKURSOWE
PROJEKTY ZAŁOŻEŃ DO USTAWY 2.0**

▶ **PROF. DR HAB. HUBERT IZDEBSKI**
PRZEWODNICZĄCY INTERDYSCYPLINARNEGO ZESPOŁU
USTAWA 2.0

▶ **KWESTIE FINANSOWANIA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO**
W PROJEKCIE ZAŁOŻEŃ DO USTAWY 2.0 PRZEDSTAWIONE
PRZEZ INTERDYSCYPLINARNY ZESPÓŁ WYŁONIONY PRZEZ
UNIwersytet SWPS, COLLEGIUM CIVITAS ORAZ WYŻSZĄ
SZKOŁĘ INFORMATYKI I ZARZĄDZANIA

W projekcie, podkreślając przynależność szkolnictwa wyższego obok sfery edukacji do sfery nauki, zgodnie z zakreślonym jego przedmiotem, skupiono się na materii finansów jednostek w systemie szkolnictwa wyższego. Nie ulegało jednak wątpliwości, że model finansowania nie tylko samego szkolnictwa wyższego, lecz także nauki powinien ulec istotnym zmianom. W związku z tym przedstawiono propozycje dotyczące finansowania nauki ze środków publicznych, w szczególności:

- 1) wprowadzenie instytucji, uchwalanego przez Radę Ministrów, wieloletniego programu finansowania nauki i szkolnictwa wyższego, określającego kwoty przeznaczone na:
 - dotacje dla szkół wyższych z budżetu państwa, w tym z budżetu środków europejskich;
 - granty przekazywane instytucjom naukowym z NCN i NCBR;
 - dotacje na finansowanie działalności PAN;

- związane ze szkolnictwem wyższym wydatki administracyjne właściwych ministerstw;
 - wydatki administracyjne NCN i NCBR;
 - wydatki jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i ministrowi właściwemu do spraw nauki, których koordynatorem (głównym wykonawcą) byłby minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego;
- 2) dokonanie zmian w zasadach działania NCN i NCBR prowadzących do:
- ustalenia wspólnych zasad postępowania NCN i NCBR z wnioskami o granty na badania podstawowe stwarzające przynajmniej potencjalnie możliwości wykorzystania w praktyce;
 - ustanowienia odrębnych reguł finansowania badań z zakresu nauk humanistycznych i społecznych;
 - usprawnienia i przyspieszenia procesu opiniowania wniosków o granty i podejmowania decyzji w ich sprawie.

W odniesieniu do jednostek systemu szkolnictwa wyższego – przyjmując, że zasadniczym celem zmian finansowania ich działalności ma być zwiększenie efektywności wydatkowania środków publicznych, a nie tylko osiągnięcie poprawy kondycji finansowej szkół wyższych poprzez zwiększenie rozmiarów transferów środków publicznych do tych szkół – przedstawiono szczegółowe propozycje mające służyć realizacji następujących celów:

- wzmocnienie projakościowych funkcji systemu finansowania szkół wyższych;
- zrównanie dostępu szkół publicznych i niepublicznych do środków budżetowych na działalność dydaktyczną i na badania własne;
- finansowanie budżetowe szkolnictwa wyższego wraz z nauką w ramach powołanych już programów wieloletnich;
- wzmocnienie roli jednostek samorządu terytorialnego w finansowaniu szkolnictwa wyższego.

Wśród zaproponowanych rozwiązań służących realizacji tych celów można wskazać następujące:

- procedury (zwłaszcza konkursowe) i algorytmy (których elementy również wskazano) przyznawania środków publicznych dla szkół wyższych powinny być identyczne dla szkół publicznych i niepublicznych;
- jedynym wyjątkiem byłoby przekazywanie dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie kosztów utrzymania potencjału organizacyjnego i naukowo-dydaktycznego wyłącznie szkołom publicznym (jako dotacji podmiotowych na zasadzie algorytmów);
- ze środków publicznych szkoły wyższe mogłyby otrzymywać:
 - wskazane dotacje podmiotowe;
 - dotacje budżetowe na działalność dydaktyczną (na kierunkach regulowanych i uniwersyteckich na zasadzie konkursów), badania własne (na zasadzie algorytmów, ze szczególnym uwzględnieniem uczelni badawczych) i inwestycje;
 - granty na badania naukowe i prace badawczo-rozwojowe NCN oraz NCBR;
 - środki na pomoc materialną dla studentów i doktorantów (z propozycją przekazania zadań z zakresu pomocy socjalnej jednostkom samorządu lokalnego, co nie dotyczy stypendiów dla doktorantów);
 - uzupełniające dotacje budżetowe (dofinansowanie udziału w konferencjach, stypendia zagraniczne, publikacje, przedsięwzięcia na rzecz osób niepełnosprawnych – na zasadzie konkursów);
- szkoły wyższe mogłyby pobierać opłaty:
 - za studia od studentów przyjętych na studia ponad limit wynikający z dotacji z budżetu państwa;
 - za studia na kierunkach, które nie uzyskały dotacji w ramach konkursu na realizację zadania w postaci określonej działalności dydaktycznej;
 - za inne usługi dydaktyczne i czynności związane z prowadzonymi studiami.

PROF. MAREK KWIEK
KIEROWNIK ZESPOŁU USTAWA 2.0
CENTRUM STUDIÓW NAD POLITYKĄ PUBLICZNĄ
UNIwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

UWAGI O FINANSOWANIU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I BADAŃ NAUKOWYCH

Najważniejszy dla reform jest ich wymiar finansowy. Reformy oderwane od zmian w poziomie i sposobach finansowania sektora akademickiego – a koncentrujące się np. wyłącznie na wewnętrznym i zewnętrznym ładzie uczelni – nie są w stanie zmienić sytuacji polskich uczelni w sposób radykalny. A taki sposób uważamy dzisiaj za niezbędny.

Fundamentem reform jest wszędzie w Europie publiczne finansowanie. Nie widzimy możliwości wprowadzania w życie proponowanych reform bez znaczących zmian w skali finansowania szkolnictwa wyższego i akademickich badań naukowych ze środków publicznych bez daleko idących zmian w sposobie ich finansowania. Sam nowy sposób podziału tego, co pozostaje w potencjalnej dyspozycji polskiej nauki, nie wystarczy do wsparcia reform, co dobrze widać po deficytach reformy z lat 2009–2012. Pierwsze kroki w postaci wprowadzenia nowych mechanizmów, np. grantowy sposób finansowania badań podstawowych przez Narodowe Centrum Nauki (NCN) czy finansowania Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (KNOW-ów), zostały niejednokrotnie już wykonane, jednak skala oddanych do dyspozycji nauki środków coraz bardziej zmniejsza zaufanie kadry do samych mechanizmów.

Konkursy grantowe przyjmują różną postać, zależną od charakteru przyznającej granty instytucji. W najbardziej prestiżowych konkursach (np. wszystkie w Fundacji na rzecz Nauki Polskiej – FNP czy MAESTRO w NCN) współczynniki sukcesu najczęściej nie przekraczają 10%. Jednak w przypadku instytucji wspierających cały system nauki (w Polsce NCN i częściowo Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – NCBR), krajowe systemy grantowe funkcjonują lepiej przy liczbowym współczynniku sukcesu (w trzech głównych grupach nauk: HS, NZ i ST w NCN) na poziomie 25%. Przy obecnym średnim poziomie około 15%, systemowi w niektórych konkursach może grozić stawanie się loterią, zwłaszcza w przypadku grupy nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce, o średnio niemal zawsze najniższym współczynniku sukcesu. Niedobór środków rodzi rosnący brak zaufania do mechanizmów konkurencyjnych w nauce, a nic jej nie osłabia bardziej niż brak wiary w sensowność naukowego współzawodnictwa instytucji, ludzi i ich idei.

Ważnym celem proponowanych założeń jest znacząca poprawa jakości funkcjonowania akademickiego najlepszych instytucji, zespołów badawczych i naukowców oraz wzrost autonomii wiodących, odnoszących sukcesy instytucji akademickich. Zakładamy, że wsparcie dla reform można osiągnąć zwłaszcza poprzez stawianie na konkurencję o zasoby i prestiż akademicki w stopniu dzisiaj w Polsce nieznanym, a zarazem wyższym niż w Europie Zachodniej (bowiem w tamtych systemach nadal równolegle funkcjonuje olbrzymie finansowanie podstawowe, które konkurencji nie wymaga). W Polsce na oba strumienie finansowania – dotacyjne i konkurencyjne, instytucjonalne i projektowo-grantowe – na wysokim, zachodnioeuropejskim poziomie we wszystkich ośrodkach akademickich nie ma większych szans. Z tego powodu proponujemy silniejsze oparcie systemu na finansowaniu konkurencyjnym w bardziej zróżnicowanym systemie, w którym różne typy instytucji będą realizowały w różnym stopniu różne misje.

Uważamy, że dużą rolę we wzmocnieniu poparcia dla reform odgrywają możliwości, jakie daje konkurencyjny dostęp do funduszy grantowych – ale

połączony ze stopniowym wygaszaniem możliwości, jakie daje niekonkurencyjne funkcjonowanie zespołów badawczych, jednostek podstawowych i uczelni w oparciu o gwarantowane dotacje na finansowanie działalności statutowej w miejscach, w których nauka wcale lub niemal wcale nie powstaje. Miejsca takie można dzisiaj w prosty sposób pokazać: to jednostki, które są w minimalnym stopniu dofinansowywane przez NCN (choć jego dzisiejsze niedofinansowanie nie pozwala do końca polegać wyłącznie na tym kryterium) oraz w minimalnym stopniu uczestniczą w międzynarodowym obiegu naukowym. Ich wkład do nauki światowej oraz ich potencjał na przyszłość są marginalne – i w tym sensie nie zasługują na dotacyjne finansowanie działalności badawczej.

Uważamy, że niezbędne są zarazem nowe, nieznane dotąd mechanizmy konkurencyjne finansowane z nowych, dodatkowych środków publicznych, prowadzące do wyłaniania najlepszych uczelni (lub ich części) w przejrzystych procedurach i w otwartych dla wszystkich konkursach na dofinansowanie tego typu europejskich i globalnych programów doskonałościowych (powstanie uczelni flagowych w obszarze badań naukowych, o dodatkowym finansowaniu, w ramach wyłonionych uczelni badawczych). Jednocześnie za zbyt utopijną uważamy wiarę, że flagowe uczelnie badawcze można założyć od podstaw lub tworząc stosunkowo małe instytucje częściowo na bazie instytucji istniejących. O ile pod względem finansowym tego typu nowe elitarnie ośrodki o wyselekcjonowanej kadrze, w tym kadrze międzynarodowej, są do pomyślenia, o tyle pod względem akumulacji prestiżu i dróg dojścia do międzynarodowej obecności (w tym obecności w rankingach międzynarodowych) to zadanie na kilka dekad.

Uważamy, że największym wrogiem międzynarodowych aspiracji polskich uczelni jest wyniesione z epoki realnego socjalizmu (i pielęgnowane przez ostatnie ćwierćwiecze) silne przekonanie o jednakowości potencjałów w nauce, które prowadzi do patologicznie wyrównującego traktowania i finansowania wszystkich elementów systemu oraz patologicznie równych wymagań wobec kadry akademickiej, niezależnie od jej zdolności, osiągnięć, możliwości i miejsca ulokowania w systemie. Proponujemy za-

stąpić dominującą dziś logikę jednakowości (ciągle jeszcze tylko nieśmiało „podgryzaną” przez niedofinansowany system grantowy i pełen luk system parametryzacji i kategoryzacji) logiką konkurencyjności w nauce: na każdym poziomie, od badaczy i ich zespołów po uczelnie.

Służyć temu ma m.in. silne dofinansowanie grantowego – projektowego elementu systemu nauki akademickiej (zwiększenie środków w przypadku NCN, również kosztem finansowania przedsiębiorstw przez NCBR: dzisiejszy stosunek publicznych środków na badania podstawowe i stosowane, jawnie dyskryminujący pierwsze, którego wyrazem jest różnica w budżecie NCN i NCBR, jest trudny do zaakceptowania), zniesienie profesur uczelnianych, wprowadzenie mechanizmów dotacji państwowych do uzyskanych w trybie konkurencyjnym grantów na badania (program „Milion za Milion”), dzięki którym wyłonią się polskie uczelnie badawcze, wprowadzenie po czterech latach Narodowego Programu Doskonałości Naukowej (2021 r. – nowy cykl parametrycznej oceny nauki), na mocy którego z grona uczelni badawczych wyłonione zostaną uczelnie flagowe oraz wzmocnienie procedur habilitacyjnych i profesorskich poprzez ich silne umiędzynarodowienie.

Proponowane założenia wprowadzają daleko idącą koncentrację w finansowaniu badań naukowych. Rosnąca i wspomagana finansowo przez państwo instytucjonalna koncentracja badań ma być również skutkiem mobilności najlepszych naukowców do najlepszych ośrodków naukowych oraz naukowców średnich do ośrodków, które w konkurencyjnej walce o fundusze na badania nie uczestniczą z sukcesem, czyli badań *de facto* nie prowadzą. Dla kadry niezajmującej się z sukcesem badaniami pozostaną albo stanowiska dydaktyczne (o większym obciążeniu godzinowym, po zniesieniu ustawowego pensum), albo przepływ do badawczo-dydaktycznych lub dydaktycznych części systemu, albo wreszcie rezygnacja z pracy akademickiej w sektorze publicznym z ułatwioną możliwością podjęcia pracy w szkolnictwie średnim.

W wymiarze finansowym zwiększona autonomia uczelni wiąże się z odejściem od szczegółowego definiowania wydatkowania strumieni finansowych, obecnie regulowanych głównie na poziomie rozporządzeń.

Centralne, sztywne przepisy definiujące sposób wykorzystania funduszy publicznych są pozostałością biurokratycznego porządku, który w istotny sposób ogranicza funkcjonowanie uczelni. W ich miejsce proponujemy wprowadzenie finansowania uczelni w formie dużych, czteroletnich dotacji bez konieczności szczegółowego definiowania sposobów ich wydatkowania, co pozwoli uczelniom na pełniejsze korzystanie z posiadanej autonomii. Istotną zmianą, wzmacniającą stabilność funkcjonowania i realizacji celów statutowych przez uczelnie, będzie odejście od corocznego przydzielania (w formie decyzji administracyjnych) środków zarówno na dydaktykę, jak i badania (statutowe). W przypadku obu źródeł finansowania środki byłyby przydzielane uczelniom na podstawie kontraktu zawartego pomiędzy MNiSW a uczelnią na okres 4 lat (z ewentualnie przewidzianym wskaźnikiem waloryzacji).

Misję badawczą koncentrujemy w ośrodkach o najwyższych osiągnięciach naukowych poprzez mechanizmy stopniowej kumulacji środków na badania – zamiast ich stałego rozdrabniania. Tylko koncentracja środków może przynieść niezbędny efekt skali. Uważamy, że dalsze rozdrabnianie środków na naukę – a zwłaszcza rozdrabnianie silnie postulowanych nowych środków – w sposób systemowy nie pozwala na osiągnięcie doskonałości naukowej (określanej mianem *scientific excellence*), której w Polsce najbardziej dziś brakuje.

Proponowane założenia zmieniają reguły gry finansowej w szkolnictwie wyższym: wymuszają stopniowo wybór charakteru uczelni (badawcza, badawczo-dydaktyczna bądź dydaktyczna) i związany z nim inny sposób formalnej oceny przez państwo oraz jego agendy. Uczelnie flagowe (np. 3–5), czyli nieliczna i najbardziej elitarna część uczelni badawczych (lub zbiór ich jednostek podstawowych, np. 15–20), będą mogły starać się o duże sześćioletnie dotacje na wykreowanie doskonałości naukowej w oparciu o aktualny potencjał i zaproponowany program rozwoju naukowego. Po pierwszym cyklu parametrycznej oceny nauki (prowadzonej według nowych zasad) zostanie w tym celu ogłoszony ogólnopolski program („Narodowy Program Doskonałości Naukowej”) i jeden – otwarty dla wszystkich uczelni

konkurs – powtórzony po sześciu latach.

Uważamy, że system dotacji na badania jest tak samo istotny jak system grantów badawczych, ale przy różnym stopniu komplementarności w różnych typach uczelni. Wprowadzamy podział na studia akademickie i praktyczne, z ograniczeniami formalnymi dotyczącymi instytucjonalnego ulokowania studiów pierwszego typu.

Alternatywą dla zmian w systemie jest zawsze jego trwanie w wersji niezmienionej: Polska nie znajduje się w sytuacji tak kryzysowej, aby nie można było rozważać różnych alternatyw, w tym rozwiązań konkurencyjnych wobec dziś funkcjonujących i konkurencyjnych wobec przez nas przedstawionych. Zmiany są niezbędne, ale ich fundamentalnego charakteru nie może przysłaniać pośpieszna debata. System szkolnictwa wyższego i akademickiej nauki jest skomplikowany, delikatny, wielowymiarowy i służy jednocześnie licznym, często pozostającym w silnym konflikcie, celom społecznym, kulturowym, ekonomicznym i gospodarczym. Zmiany wymagają głębokiego namysłu.

DR HAB. ARKADIUSZ RADWAN
KIEROWNIK ZESPOŁU USTAWA 2.0
INSTYTUT ALLERHANDA

CZY MODEL FINANSOWANIA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I NAUKI POWINIEN ULEC ZASADNICZYM ZMIANOM? JEŚLI TAK, TO JAKIM?

Z obecnym modelem publicznego finansowania szkolnictwa wyższego i nauki łączą się dwa podstawowe problemy: niedostateczne finansowanie oraz zbyt duże znaczenie części dydaktycznej w przychodach uczelni (w szczególności dotacji podstawowej). Nakłady na naukę i szkolnictwo wyższe należy zwiększyć, jednak należy to robić z dbałością o efektywność kosztową. Proponowana przez Instytut Allerhanda nowa, zobiektywizowana ocena parametryczna pozwoli na wskazanie tych obszarów, w których polska nauka (polskie ośrodki) znajdzie się na światowym, bądź europejskim poziomie i jest w stanie dostarczać rozwiązań dających polskiej gospodarce przewagę konkurencyjną.

Wzrost łącznych nakładów na naukę może nie odnieść efektów, bez jednoczesnej reformy ustroju uczelni. Tylko przy zwiększeniu rozliczalności uczelni wobec społeczeństwa można dać im większą swobodę w dysponowaniu środkami, chociażby poprzez zwiększenie w ich dyspozycji środków wolnych, czyli nie związanych pozycjami planu finansowego. Ponadto konieczne jest zwiększenie wagi składnika badawczego w dotacji podstawowej. Dalszemu zwiększeniu powinien podlegać budżet NCN (na finansowanie konkurencyjne – grantowe). Powyższe zmiany doprowadzą do

stopniowego skupienia środków w jednostkach o największym potencjale. Dzięki temu stratyfikacja systemu będzie bardziej wynikowa niż wyjściowa.

JAKIE ELEMENTY DZIAŁALNOŚCI UCZELNI I INSTYTUTÓW NAUKOWYCH POWINNY BYĆ W SPOSÓB SZCZEGÓLNY PREMIOWANE W ZASADACH FINANSOWANIA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I NAUKI (ZARÓWNO POPRZECZ OKREŚLONE ZDEFINIOWANIE SKŁADNIKÓW ALGORYTMÓW PODZIAŁU DOTACJI JAK I W RAMACH FINANSOWANIA KONKURSOWEGO)?

Promowana powinna być przede wszystkim zdolność pozyskania środków z innych źródeł niż skarb państwa np. przez mechanizm 1+1, w którym za każdą złotówkę pozyskaną od biznesu, samorządu czy innych darczyńców, jednostka naukowa otrzyma złotówkę z budżetu centralnego. Taki mechanizm powinien być skuteczną motywacją dla uczelni, aby aktywnie działać w otoczeniu społeczno-gospodarczym oraz budować krajową innowacyjność. Środki te nie powinny jednak być w pełni swobodne, tj. dystrybuowane jako dodatkowe uposażenia, ale powinny służyć inwestycjom w naukę, w tym młodych naukowców.

Procedury finansowania konkursowego (grantowego) powinny zostać uzupełnione o ewaluację w toku, co pozwoli na „odcięcie” finansowania dla projektów, które okazały się mniej obiecujące, niż początkowo zakładano, bądź też w których nie następuje deklarowany postęp prac.

Ważnym novum (dotyczącym zarówno obszaru finansowania, jak i obszaru kariery naukowej) powinno być konkursowe finansowanie projektów doktorskich w ramach kolegiów (szkół) doktorskich, przyznawanych zespo-

tom naukowców przez NCN w trybie konkursowym, z których następnie – także konkursowo – finansowane by były stypendia doktorskie.

CZY NALEŻY WPROWADZIĆ DO USTAWY 2.0 NOWE ROZWIĄZANIA ODNOSZĄCE SIĘ DO SYSTEMU POMOCY MATERIALNEJ DLA STUDENTÓW? JEŚLI TAK, TO JAKIE?

Obecny system kładzie główny nacisk na stypendia za wyniki w nauce. Beneficjentami takich stypendiów są zazwyczaj osoby o lepszej sytuacji finansowej (istnieje zależność pomiędzy tłem społecznym a wynikami w nauce). Konieczne jest przesunięcie części środków publicznych na finansowanie socjalne, stypendia zaś za wyniki w nauce powinny być w większym stopniu finansowane ze źródeł niepublicznych (uczelnie mają większe szanse na znalezienie sponsorów dla takich stypendiów).

SESJA MIĘDZYNARODOWA/ INTERNATIONAL SESSION

⟩ **FINANSOWANIE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
W UJĘCIU MIĘDZYNARODOWYM/INTERNATIONAL
INSIGHTS INTO PUBLIC FUNDING OF HIGHER
EDUCATION**

GOSPODARZ SESJI/SESSION CHAIR:

Prof. **Jan Jędrzejewski**

Ulster University, UK

Jan Jędrzejewski (MA (Łódź, 1985), DPhil (Worcester College, Oxford, 1992)) taught at Łódź (1984-1989) before joining, in 1993, the University of Ulster; he has been Professor of English and Comparative Literature since 2007. He became Head of the School of English and History in 2009, and Dean of Arts in 2014. He is a specialist in 19th-century English literature and in Anglo-Polish literary relations. He has published books on *Thomas Hardy and the Church* (1996) and *George Eliot* (2007), critical editions of Hardy and Joseph Sheridan Le Fanu, as well as journal articles and book chapters.

➤ ABSTRACT

The continuing growth in demand for global HE provision and intensifying international competition in the HE market are increasingly generating debates on the financing of HE, not least given the wide perception that education is a public good, and should therefore be publicly funded. Some of the key issues faced in this respect by both governments and the HE sector worldwide are illustrated by the HE funding landscape in the United Kingdom.

The UK HE financing system combines public and private funding. Teaching is funded largely through a combination of student fees and a publicly-funded block grant, though all undergraduates are entitled to state-supported loans towards the cost of fees, repayable after reaching

a threshold level of income after graduation. Students are also entitled to a range of government bursaries or loans towards their living costs. Direct public support for teaching is limited to high-cost areas such as medicine, and to postgraduate programmes. Public funding for research is based on a dual system: a basic block grant allocated on the basis of research performance, assessed through periodic research assessment exercises, and a project-specific system of public grants. The government also offers a level of support for major capital projects. Detailed funding arrangements vary between England, Scotland, Wales, and Northern Ireland, but regulatory and quality assurance systems are UK-wide.

The current trends in the UK HE financing system include: increasing marketisation of the HE sector, including rise of new private HE providers; increasing reliance on fee-paying international students; increasing significance of competitive mechanisms of teaching and research assessment, and of national and international university league tables.

Prof. dr. dr. h. c. TUL **Ursula Gather**
TU Dortmund University, DE

Since 2008, Ursula Gather has served as Rector of TU Dortmund University. She has been recognized with various awards, e.g. the IREX Award of the Australian Research Council, and, in 2015, an honorary doctorate of Lodz University of Technology.

Ursula Gather has been fulfilling many important roles in science management: she is a member of the executive board of the National Academy of Science and Engineering (acatech), Chair of the board of trustees of the Alfried Krupp von Bohlen und Halbach Foundation, and serves on the board of the Hightech Forum, a federal government advisory body.

➤ **ABSTRACT**

It's all about the money: **Funding a university in the Federal State of North Rhine-Westphalia**

Since Germany has a federal structure, higher education in this country is financed - contrary to Poland - by the federal states (Lands). The talk will focus on the structure and financing model of universities in Germany and especially in the federal state of North Rhine-Westphalia. It will be outlined what sources of funding are available to German universities and what their structure is. Even though funding by federal states covers the majority of institutional budget at universities, a considerable percentage is earmarked and only guaranteed for a limited time period.

Since its founding in 1968, TU Dortmund University has developed a unique profile: with 16 faculties ranging from science and engineering to social sciences and cultural studies, the university currently has nearly 34 200 students and 6200 academic staff, including 300 professors. In 2013, TU Dortmund University started to optimize its internal allocation of funds by establishing a demand-oriented budgeting system. The long-term goal of process is to substitute transparent, objective and accepted criteria for the structures rooted in the past. As a result, all financial resources that have not been specifically earmarked for other purposes are used for quality assurance in teaching and research. In the talk, the rules and criteria for distribution of financial resources within TU Dortmund University are shown. They rely on transparency and rewarding high performers and excellence.

Prof. **Bernhard A. Schrefler**

University of Padova, IT

Bernhard A. Schrefler holds a PhD and DSc from the Swansea University, Wales, is Professor Emeritus of the University of Padua, Senior Affiliate Scientist of the Houston Methodist Research Institute, Hans Fischer Senior Fellow at the Institute for Advanced Study, Munich and honorary fellow of the University of Swansea. He has been awarded the Maurice Biot, Euler, Gauss-Newton and O.C. Zienkiewics Medals, and honorary doctorates from the St. Petersburg State Technical University, the Russian Academy of Sciences, the Universities of Lodz and Hanover, and the Ecole Normale Supérieure, Cachan.

➤ **ABSTRACT**

Ten years of ERC: a few thoughts

The speech will open with a discussion of the ERC as a globally acknowledged success story and the milestones made by the organization in the last ten years. Next, a midterm assessment of the ERC's second FP "Horizon 2020" will be provided. The position of Poland and Italy will be highlighted against thus established background. Finally, what is a burning issue for Italy, and, in all likelihood, for Poland as well, namely, the non-symmetric brain circulation problem will be addressed, and recent attempts by the University of Padua to overcome this problem will be presented.

Prof. Jussi Kivistö

University of Tampere, FIN

Dr Jussi Kivistö is an adjunct professor in the Higher Education Group, Faculty of Management at the University of Tampere, Finland. His research includes a range of topics related to higher education administration, governance, policy and finance. Kivistö has published nearly 70 publications and edited several books related to higher education administration and management. During the years 2013 and 2016, Kivistö acted as a part-time World Bank consultant/expert in a series of projects aimed at developing Latvian higher education financing and institutional governance models.

⟩ ABSTRACT

Financing HEIs in Europe: Latest trends and Finnish experiences

The presentation maps the latest European trends in financing of higher education institutions by focusing particularly on four dimensions: (1) funding levels; (2) financial autonomy of higher education institutions; (3) allocation models of public funding; and (4) student funding schemes (fees and support systems). At the same time, the presentation offers a view on how the current Polish higher education financing system can be positioned vis-à-vis these trends. Presentation also provides a description of Finnish higher education financing model and the latest development challenges related to it, with a particular emphasis on the performance-based funding formula.

The presentation concludes that there is no clear, overarching and integral European trend which would cover all the countries and dimensions outlined above. However, introducing elements related to the so called “three pillar” financing model and particularly its second (performance-based funding arrangements) and third pillars (innovation/excellence oriented funding schemes) seem to be introduced, albeit in different ways, in most of the European countries. Even though the described European trends as such cannot be considered as the sole criteria to evaluate the strengths and weaknesses of any particular national financing model, these trends (or the lack of them) can give important insights into practices and policies applied in other European countries.

**TEMATYKA
PANELI**

PANEL I:

MODELE FINANSOWANIA UCZELNI PUBLICZNYCH

MODERATOR: dr hab. **Teresa Czerwińska**

Podsekretarz Stanu, MNiSW

PANELIŚCI: prof. dr hab. **Andrzej Tarlecki**, Uniwersytet Warszawski

prof. dr hab. **Tomasz Szapiro**, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

prof. dr hab. **Antoni Cygan**, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach

prof. dr hab. inż. **Andrzej Górak**, TU Dortmund University, Niemcy
/ Politechnika Łódzka

ABSTRAKT

Pomimo zmieniających się w ciągu ostatnich lat warunków demograficznych, ekonomicznych i instytucjonalnych, system finansowania uczelni w Polsce nie ulegał istotnym zmianom. Były wprowadzane kolejne modyfikacje w algorytmie finansowania, niemniej zmiany te mogą być niewystarczające na rzecz poprawy jakości polskich uczelni i ich pozycji w świecie.

Od lat występuje model wyodrębnienia środków na naukę i szkolnictwo wyższe, dystrybuowanych za pomocą skomplikowanego systemu wielu strumieni dotacyjnych i grantowych. Dodatkową cechą polskiego modelu jest liczebność uczelni (ponad 400 ogółem, w tym ponad 130 publicznych) oraz rozproszony nadzór nad nimi.

Nawet największe polskie uczelnie nie zajmują na arenie międzynarodowej pozycji odpowiadającej potencjałowi naszego kraju. Wyzwaniem jest stworzenie systemu, w którym najlepsze polskie uczelnie będą skutecznie konkurowały z czołowymi uczelniami europejskimi, przy zachowaniu dostępności i wysokiej jakości kształcenia w ośrodkach regionalnych. W związku z tym nasuwa się szereg pytań o skuteczne drogi do realizacji takiego celu.

PYTANIA DO DISKUSJI

Pierwszym, ważnym pytaniem jest, czy różnicować finansowanie, biorąc pod uwagę misję, cele strategiczne oraz rodzaj uczelni, a w konsekwencji czy należy wyodrębnić 3 oddzielne typy uczelni (badawcze, naukowo-dydaktyczne, dydaktyczne) i czy ewentualny podział powinien zostać skorelowany z odrębnymi instrumentami finansowymi dla każdej grupy lub może po prostu odrębnymi algorytmami podziału środków dla nich?

A może pójść dalej w rozważaniach i zastanowić się, czy algorytm jako sposób podziału środków co do zasady się sprawdził, czy też może powinien zostać całkowicie lub częściowo zastąpiony np. negocjowanymi kontraktami wieloletnimi?

W końcu dylemat: finansowanie stałe *versus* grantowe, więcej stabilności czy więcej konkurencyjności?

Konkurencja jest ważna, ale czy uczelnie powinny konkurować tylko w ramach grup, w których się znajdują, czy może należy zachować jakiś ograniczony element oceny, mający zastosowanie do wszystkich uczelni? Niebagatelne znaczenie ma określenie obszaru „wspólnej konkurencji” oraz skali wpływu tego elementu na finansowanie mniejszych uczelni.

Czy rygorystyczny podział na finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego jest uzasadniony? Korzyści i zagrożenia związane łączeniem strumieni finansowania na cele badawcze i dydaktyczne.

Za małe nakłady? Jeśli tak, to jakimi argumentami uczelnie mogą wesprzeć MNiSW w staraniach o ich zwiększenie? Wzrost nakładów na naukę i szkolnictwo wyższe możliwy tylko pod warunkiem zgody środowiska na reformę, czy jest ono na to gotowe?

Uzyskanie odpowiedzi lub choćby sama głęboka refleksja nad tymi i innymi pytaniami może być początkiem drogi w kierunku wypracowania lepszego modelu finansowania nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce. Już czas, by w nią wyruszyć.

PANEL II:

PARAMETRY FINANSOWANIA UCZELNI

MODERATOR: prof. dr hab. **Stanisław Kistryn**

Uniwersytet Jagielloński

PANELIŚCI: prof. dr hab. inż. **Krzysztof Zaremba**, Politechnika Warszawska

dr **Małgorzata Legiędź-Gałaszka**, Państwowa Wyższa Szkoła

Zawodowa we Włocławku

prof. dr hab. **Jan L. Cieśliński**, Uniwersytet w Białymstoku

dr **Jacek Grabowski**, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

ABSTRAKT

Skuteczne realizowanie misji dydaktycznej i badawczej uczelni, a w szczególności wprowadzanie polityk jakościowych w strategii rozwoju szkół wyższych, nierozzerwalnie powiązane jest z kwestią finansowania ich działalności. Uczelnie publiczne w przeważającym stopniu zależne są od środków budżetowych państwa, rozdzielanych systemowo (algorytmicznie) lub w formie konkursowej, za pośrednictwem dedykowanych agencji (NCN, NCBR, ale i programy samego MNiSW). W mniejszym stopniu na ogół przychody uczelni pochodzą z odpłatnej działalności dydaktycznej (zwłaszcza w obecnej sytuacji demograficznej), ze współpracy z przemysłem oraz z innych źródeł.

Podstawowym problemem w zakresie gospodarki finansowej uczelni jest kwestia długoterminowej stabilności, a przynajmniej przewidywalności ewentualnych zmian. W tym kontekście dotacja przyznawana instytucjonalnie, na podstawie określonych parametrów, jest ścieżką gwarantującą większe bezpieczeństwo, oczywiście pod warunkiem wbudowania w algorytmy odpowiednich mechanizmów (bezpieczników) oraz stabili-

zacji ich w dłuższym przedziale czasu. Alternatywnie, środki przyznawane na drodze konkursowej, których alokacja odbywać się może na podstawie indywidualnej, ściśle projakościowej ewaluacji poszczególnych projektów, jest niewątpliwie atrakcyjna dla najlepszych, najbardziej kreatywnych zespołów. Jako znaczące źródło finansowania instytucji jest ona możliwa tylko dla największych beneficjentów, a i to jedynie pod warunkiem zagwarantowania w ramach projektów wysokiej skali kosztów pośrednich. Balans pomiędzy tymi dwoma mechanizmami jest podstawą sukcesu działań promujących doskonałość uczelni.

W zakresie finansowania systemowego, którego celem jest zarówno polityka projakościowa, jak i założenie zrównoważonego rozwoju, krytyczne jest opracowanie takiego zestawu wskaźników, które w wystarczającym stopniu będą w stanie odwzorować jakość działalności tak skomplikowanego bytu, jakim jest uczelnia z jej rozbudowaną strukturą oraz zróżnicowaniem elementów i ich zadań. Doświadczenia z ostatnich lat wskazują, że jest możliwe odpowiednie stymulowanie działań projakościowych na drodze kształtowania składników algorytmu podziału dotacji budżetowych.

➤ PYTANIA DO DISKUSJI

- Jaki powinien być optymalny sposób ustalania wysokości dotacji budżetowej – algorytmiczny czy negocjacyjny?
- Jaki jest odpowiedni balans pomiędzy finansowaniem instytucjonalnym a konkursowym? Czy w systemie algorytmicznym mogą znaleźć się elementy analogiczne do konkursowych?
- Czy środki dotacji budżetowej powinny pochodzić z jednego strumienia i być dzielone jednym, wieloczętonowym algorytmem, czy raczej osobne algorytmy powinny dotyczyć wielu strumieni finansowania?
- Czy różne dyskutowane typy uczelni mogą być „obsłużone” jednym algorytmem, ze zmiennymi relacjami istotności składników, czy potrzebne są całkowicie odmienne?

- Jakie powinny być zasadnicze wskaźniki algorytmu obrazujące jakość uczelni? Jaką rolę powinny odgrywać liczby studentów i pracowników, czy powinny być wazone kosztochłonnością studiów i badań; jak określić i o jakiej rozpiętości? Jak uwzględniać wskaźniki aktywności i potencjału (umiędzynarodowienie, infrastruktura, zatrudnialność absolwentów, ich długoterminowe zadowolenie)?

PANEL III:

ROLA FINANSOWANIA DOSKONAŁOŚCI

MODERATOR: dr **Marek Dietl**

Instytut Sobieskiego, SGH

PANELIŚCI: prof. dr hab. **Marek Figlerowicz**, Instytut Chemii Bioorganicznej PANprof. dr hab. **Halina Abramczyk**, Politechnika Łódzkaprof. dr hab. **Piotr Ponikowski**, Uniwersytet Medyczny

im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

dr hab. **Joanna Wolszczak-Derlacz**, Politechnika Gdańska

ABSTRAKT

Jakość, nie ilość

#StrategiaGowina składa się z trzech filarów. Jednym z nich jest Konstytucja dla Nauki. W tym filarze istotną rolę odgrywa orientacja na jakość w dydaktyce i badaniach naukowych. Determinacja we wdrożeniu zmian projakościowych została potwierdzona m.in. wdrożeniem nowego algorytmu podziału dotacji dydaktycznej, w którym „jakość” jest ważniejsza niż „ilość”.

Nastawienie projakościowe jest fundamentalne dla utrzymania roli społeczno-ekonomicznej uczelni. Z punktu widzenia gospodarczego studenci to zasób czynnika produkcji „praca”, który jest bezproduktywny przez okres 3–5 lat. Uzasadnieniem dla „marnowania” tego zasobu jest oczekiwanie, że w okresie, kiedy ten zasób jest wykorzystywany, jego produktywność będzie o tyle wyższa, że skompensuje (z naddatkiem) „utracone” podczas studiów lata.

Z powyższej, prostej analizy wynika jasno, że kształcenie osób pełnoletnich jest uzasadnione tylko w przypadku, kiedy dana osoba posiada zdolności pozwalające jej przyswoić wiedzę i nabrać umiejętności zwiększające produktywność. Kształcenie osób, które tych cech nie posiadają lub proces

kształcenia niedający wiedzy i umiejętności podnoszących produktywność jest marnotrawieniem zasobów.

Bez orientacji na jakość studentów oraz jakość procesu kształcenia finansowanie szkolnictwa wyższego traci swój sens – nie przekłada się na wzrost potencjału Polski.

Analogicznie sytuacja wygląda z badaniami naukowymi. Mamy wybór między krajowym tworzeniem zasobów wiedzy i *know-how* lub ich importowaniem. Jeśli badania naukowe w Polsce mają służyć rozwojowi kraju, to muszą spełnić co najmniej jedno z poniższych kryteriów:

- przewaga absolutna nad tym co wytwarza światowa nauka;
- przewaga komparatywna nad światową nauką;
- komplementarność do osiągnięć światowej nauki;
- rozwiązanie problemów nierozwiązanych w światowej nauce, a istotnych dla budowy potencjału Polski.

Dodatkowo koszt krańcowy danego badania nie powinien przekraczać szeroko rozumianych krańcowych korzyści z tego badania.

▶ PYTANIA DO DYSKUSJI

Mając na uwadze krytyczną istotność projakościowej orientacji dla przyszłości polskiej nauki, chciałbym zaproponować dyskusję o konkretnych narzędziach polityki publicznej zmierzających do stałego podwyższania jakości dydaktyki i badań naukowych.

- Naukowa doskonałość: źródła finansowania, podział środków, podmiot finansowania (instytucja czy osoby/grupy badawcze).
- Rywalizacja i współpraca: inicjatywy doskonałości, kontraktowy system finansowania.
- Krajobraz instytucji: uniwersytety badawcze, uniwersytet PAN, inne.
- Proces decyzji: czy inkluzywny proces wyboru strategicznych projektów?

PANEL IV:

SYSTEM STYPENDIÓW I KREDYTÓW DLA STUDENTÓWMODERATOR: dr **Paweł Dańczak**

Uniwersytet Łódzki

PANELIŚCI: **Jacek Pakuła**, Pracownia Szkoleniowo-Doradcza**Mateusz Gawroński**, Rada Wykonawcza Parlamentu Studentów RP**Krzysztof Peda**, Stowarzyszenie „Twoje Nowe Możliwości”**Robert Pawłowski**, Fundacja Fundusz Pomocy Studentom**ABSTRAKT**

Systemy wsparcia finansowego, czy to w formie stypendiów, czy kredytów, mają stanowić jeden z głównych instrumentów służących realizacji konstytucyjnego prawa do nauki. Wypłacane w ich ramach świadczenia mają z jednej strony motywować do osiągania jak najlepszych wyników w nauce, z drugiej zaś stanowić pomoc dla tych, którym sytuacja materialna utrudniałaby lub nawet uniemożliwiała podjęcie, a później kontynuowanie studiów.

Świadomość, że budżet państwa przeznacza na pomoc materialną dla studentów i doktorantów około 1,8 mld złotych rocznie, a liczba beneficjentów wypłacanych z tego tytułu świadczeń liczy ponad 1,4 mln osób, każe się zastanowić, czy konstrukcja obecnego systemu jest prawidłowa, czy rzeczywiście efektywnie realizuje on swoje zadania, oraz jakie są jego zasadnicze wady, a zatem również, co należałoby poprawić, by pomoc materialna była instrumentem wsparcia skutecznym i trafiającym do właściwych osób.

Uzupełnieniem systemu pomocy materialnej są tzw. kredyty studenckie. Jako forma finansowego wsparcia w okresie trwania studiów kredyty

te zdają nie cieszyć się aż tak dużą popularnością, jak świadczenia wypłacane w ramach systemu pomocy materialnej. Można się zastanawiać, co jest tego powodem. Czy chodzi o konieczność zwrotu środków po ukończeniu studiów i obawę, że start w dorosłe, zawodowe życie zaczyna się z długiem, który trzeba będzie spłacić? A może to w biurokracji i utrudnieniach administracyjnych należy szukać powodów wciąż ograniczonego zainteresowania kredytami studenckimi?

Omówieniu powyższych zagadnień służyć ma dyskusja prowadzona najpierw w gronie panelistów, którzy nie tylko w teorii, lecz także w praktyce mają na co dzień okazję zajmować się system pomocy materialnej, a potem także przy udziale szerszej publiczności.

PYTANIA DO DYSKUSJI

Dyskutanci będą szukali odpowiedzi m.in. na następujące pytania:

- Jakie wady ma obecny system pomocy materialnej, zwłaszcza w odniesieniu do świadczeń socjalnych? Co i w jakim kierunku, należałoby w tym zakresie zmienić?
- Czy pomoc socjalna powinna być nadal przyznawana w oderwaniu od osiągnięć studenta/doktoranta?
- „Socjal” czy nagroda za osiągnięcia – co powinno mieć priorytet w ramach systemu pomocy materialnej?
- Stypendia motywacyjne – dla kogo, na ilu kierunkach i według jakich kryteriów powinny być przyznawane?
- Bezzwrotna pomoc czy system kredytów – który rodzaj wsparcia powinien być preferowany?

**WYSTĄPIENIE
TEMATYCZNE**

Piotr Michałowski
Europejski Bank Inwestycyjny

Pracuje w Europejskim Banku Inwestycyjnym od 2008 roku, gdzie zajmuje się tematyką finansowania projektów inwestycyjnych w dziedzinie energetyki, przemysłu i innowacji. Uczestniczył w strukturyzowaniu transakcji finansowych w sektorze publicznym i prywatnym w formułach finansowania korporacyjnego, jak i typu „project finance”. Od lutego 2015 - szef warszawskiego biura EBI, odpowiedzialny za relacje instytucjonalne.

Ukończył finanse i bankowość w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Absolwent Hult International Business School w Bostonie z dyplomem Master of Business Administration (M.B.A). Posiada tytuł Chartered Financial Analyst (CFA).

➤ WSPARCIE EUROPEJSKIEGO BANKU INWESTYCYJNEGO DLA POLSKIEJ NAUKI

- Przedstawienie Europejskiego Banku Inwestycyjnego (historia, misja, model działania).
- Dotychczasowe wsparcie Banku dla sektora naukowego w Polsce.
- Nowe finansowe formy wsparcia Banku w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Inwestycji Strategicznych.

SEMINARIA

SEMINARIUM DLA KWESTORÓW W FORMULE CHATHAM HOUSE RULE

FINANSOWANIE NA RZECZ DOSKONAŁOŚCI – PRAKTYCZNE WYZWANIA

MODERACJA: dr **Maria Hulicka**

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ABSTRAKT

O kondycji finansowej każdej z uczelni, a w konsekwencji o jakości kształcenia i efektach badań naukowych, przesądza w pierwszej kolejności wielkość środków wpływających do uczelni. Zdecydowany wpływ na to mają: wielkość środków przeznaczonych na finansowanie szkolnictwa wyższego i nauki oraz przyjęty model dystrybucji dotacji. Koncentracja nakładów, zwłaszcza na badania naukowe, z jednej strony stwarza istotną szansę na wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, a tym samym na uzyskanie wyższego zwrotu z inwestycji w szkolnictwo wyższe, a z drugiej strony wywołuje ujemne skutki określane mianem „Matthew-effect”, daleko idącej polaryzacji uczelni i pozbawienia szeregu z nich możliwości rozwojowych. Przy braku wzrostu nakładów na szkolnictwo wyższe, część uczelni pozostaje wyraźnie niedofinansowana, co ujemnie wpływa na jakość dydaktyki i badań.

Należy podkreślić, że coraz bardziej istotnym czynnikiem staje się również sam sposób zarządzania strumieniami pieniężnymi przez uczelnie, w tym mocno determinowany przez obowiązujące regulacje formalno-prawne.

W porównaniu z innymi krajami europejskimi, uczelnie polskie obowiązują niezwykle skomplikowane procedury ewidencjonowania i rozliczania wydatków, w tym sfinansowanych ze środków dotacji.

Minimalizowanie barier ograniczających efektywność wydatkowania środków publicznych wynikających z nadmiernego gorsetu regulacyjnego (choćby konieczności odrębnego wydatkowania i rozliczania różnych dotacji czy zakazu finansowania szeregu wydatków z poszczególnych dotacji) wpływa bezpośrednio na poprawę sytuacji finansowej uczelni, a tym samym na poziom jakości badań i kształcenia.

Wyzwaniem staje się wypracowanie takich rozwiązań dotyczących finansowania szkolnictwa wyższego, które pozwoliłyby na wyłonienie i preferowane finansowanie uczelni badawczych, a jednocześnie nie doprowadziłyby do pogorszenia warunków i jakości kształcenia w szeregu innych uczelni. Wprowadzenie zmian polegających na istotnym ograniczeniu nadmiernych regulacji prawnych obowiązujących uczelnie, pozwoliłoby na bardziej racjonalne i efektywne wykorzystanie środków dotacji.

▶ PYTANIA DO DYSKUSJI

- Czy planowane zmiany dotyczące zasad finansowania szkolnictwa wyższego, zakładające jego dywersyfikację i profilowanie uczelni, mogą odbywać się bez wzrostu środków na finansowanie szkolnictwa wyższego? Problemy: konieczność pokrycia zasadnych kosztów funkcjonowania uczelni, „Matthew-effect” – polaryzacja uczelni i w konsekwencji brak możliwości rozwojowych dla wielu uczelni, skutki działania w czasie formuły matematycznej i stałej przeniesienia na przykładzie algorytmu 2017, rodzące konieczność opracowania różnych algorytmów dla różnych typów uczelni.
- Czy całość środków dotacji powinna być rozdzielana według algorytmu? Jaka część może/powinna być rozdzielana w drodze negocjacji umożliwiającej wykorzystanie indywidualnego potencjału uczelni, nie zawsze dającego się uwzględnić w formule matematycznej?
- Na jaki okres powinny być przydzielane środki dotacji? Stabilność i przewidywalność finansowa uczelni wspiera efektywność, w tym jakość

kształcenia i badań. Dobra praktyka dużej części państw europejskich wskazuje na 4-letni okres zawierania umów. Plusy i minusy finansowania w okresach rocznych i wieloletnich.

- Czy zniesienie regulacji dotyczących odrębnego ewidencjonowania, wydatkowania i rozliczania poszczególnych dotacji, wpłynęłoby na bardziej efektywne i racjonalne wykorzystanie środków publicznych? Czy pożądanym rozwiązaniem nie powinna być jedna dotacja, wyliczona w części według wskaźników dydaktycznych, w części według wskaźników badawczych, bez konieczności jej oddzielnego rozliczania, z pełnym katalogiem wydatków, do swobodnego dysponowania przez uczelnie w obu obszarach według potrzeb? Oddzielną sprawą byłaby ewidencja księgowa prowadzona dla celów zarządczych.
- Czy budynki winny być amortyzowane, czy jedynie umarzane w ciężar funduszu zasadniczego? Brak pełnych kosztów np. w przypadku rozliczania kosztów metodą FC.
- Problemy związane z ustalaniem wynagrodzeń i rozliczaniem kosztów wynagrodzeń w projektach.
- Inne proponowane zmiany do uwzględnienia w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i innych ustawach.

SEMINARIA RÓWNOLEGŁE

SESJA 1:

FINANSOWANIE GRANTOWE

PROWADZENIE: prof. dr hab. **Jerzy Szwed**, Uniwersytet Jagielloński

WPROWADZENIE: dr hab. **Anna Rogut**, prof. SAN, Rada NCBR

prof. **Janusz Janeczek**, Rada NCN

ZAPROSZENI UCZESTNICY: dr **Paweł Poszytek**, Fundacja Rozwoju Systemu
Edukacji

prof. dr hab. **Włodzimierz Bolecki**, Fundacja na rzecz
Nauki Polskiej

ABSTRAKT

Główny strumień finansowania idzie przez dwie agencje rządowe: Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) oraz Narodowe Centrum Nauki (NCN).

NCBR powstało 1 lipca 2007 roku z siedzibą w Warszawie. Głównym zadaniem Centrum jest wspieranie projektów, mających na celu tworzenie nowoczesnych rozwiązań, zwiększających innowacyjność polskiej gospodarki. Obecnie Centrum prowadzi kilkadziesiąt programów na zróżnicowanych etapach gotowości technologicznej. Centrum dysponuje środkami finansowymi, przekraczającymi 5 miliardów złotych rocznie, pochodzącymi z budżetu państwa oraz z funduszy Unii Europejskiej.

NCN powstało 1 października 2010 roku z siedzibą w Krakowie. Głównym zadaniem Centrum jest wspieranie badań podstawowych. Obecnie Centrum prowadzi kilkanaście rodzajów konkursów i dysponuje środkami przekraczającymi 1 miliard złotych rocznie.

Centra posługują się różną strategią rozdziału środków. O ile w badaniach podstawowych to naukowcy decydują o tematyce badań (stosowany jest system „bottom up”), a konkursy NCN różnią się raczej tylko wymogami formalnymi (wiek wnioskodawcy, przeznaczenie środków, ...), to NCBR ogłasza konkursy dedykowane tematycznie, starając się dopasować do potrzeb innowacyjnej gospodarki (system „top down”).

Należy dodać, że prócz NCBR oraz NCN rozdziałem środków na badania zajmują się również inne podmioty, z których najważniejsze to Fundacja na rzecz Nauki Polskiej oraz programy MNiSW.

➤ PYTANIA DO DISKUSJI

Celem obecnej dyskusji jest znalezienie odpowiedzi na wiele pytań, których wstępny zestaw jest następujący:

- Czy struktura instytucjonalna (dwie duże agencje państwowe) się sprawdza? Czy zasadnicza strategia ich działania jest poprawna?
- Czy podział na badania podstawowe i stosowane, obsługiwane przez osobne Centra, się sprawdza? Czy współpraca pomiędzy Centrami jest wystarczająca?
- Czy struktura grantów i rodzaje konkursów w NCN są prawidłowe? Czy poprawna jest relacja do konkursów europejskich (ERC, ...)?
- Czy struktura i rodzaj konkursów w NCBR, w szczególności wybór tematyki konkursów, są prawidłowe? Czy udział przedsiębiorców jest zadowalający? Czy działania Centrum wystarczająco stymulują zwiększenie udziału sektora prywatnego w finansowaniu B+R?
- Czy środki finansowe na badania, zwłaszcza na badania podstawowe, mają szansę na znaczący wzrost?

SESJA 2:

FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI STUDENCKIEJ – DOBRE PRAKTYKI

PROWADZENIE: **mec. Marcin Chałupka**, Politechnika Łódzka

WSPÓŁPROWADZENIE: **Tomasz Tokarski**, Parlament Studentów RP

Dominik Leżański, Samorząd Studencki Politechniki
Łódzkiej

Kamil Leszczyński, Rada Studentów Akademii
Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

ABSTRAKT

**Czy stały poziom finansowania działalności studenckiej może
porządkować relacje samorządu z władzami uczelni?**

**Jak konkurencyjność finansowania wpłynie na efektywność organizacji
studenckich?**

Zakres finansowania działalności samorządów i organizacji studenckich

Art. 202 ust. 6. Prawa o szkolnictwie wyższym stanowi: *Organy samorządu studenckiego decydują w sprawach rozdziału środków finansowych przeznaczonych przez organy uczelni na cele studenckie. Organy samorządu studenckiego przedstawiają organom uczelni sprawozdanie z rozdziału środków finansowych i rozliczenie tych środków nie rzadziej niż raz w roku akademickim. Nadto w ust. 8 znajdujemy: Uczelnia zapewnia środki materialne niezbędne do funkcjonowania organów samorządu studenckiego.* Ustawa nie precyzuje, czym są „cele studenckie” z ust. 6, ani jakie środki materialne z ust. 8 będą „niezbędne do funkcjonowania”. Z jednej strony można powiedzieć, że są to środki przekazane na cele funkcjonowania samorządu studenckiego,

z drugiej, iż każda złotówka w uczelni spełnia definicję „celu studenckiego”, bo cała uczelnia jest przecież „dla studentów”. Trafna normatywnie interpretacja przepisu jest pewnie gdzieś pomiędzy, zaś niezbędność środków to funkcja wyzwań i kosztów aktualnego modelu funkcjonowania. Jakie standardy i dobre praktyki możemy tu wskazać? Jakim zagrożeniom należy zapobiegać?

„Autonomia finansowa” samorządu

Co jakiś czas powracają głosy, zwłaszcza po kampaniach wyborczych do władz uczelni, jakoby samorządy studenckie były podatne na argumenty materialne, co miałyby wpływać na ich wyborcze preferencje. W szczególności na preferencje wyborcze studenckich elektorów miałyby rzutować poziom dotacji na studenckie cele. Pomijając, iż takie głosy podnoszone są zazwyczaj z obozu kandydatów, którzy wybory przegrali, zastanówmy się, czy studenci jakościowo odbiegają tu od całości elektoratu? Bo może „zarzut”, iż są „tanim” elektoratem, paradoksalnie jest komplementem na tle oceny kosztu pozyskania elektoratu „drogiego”. Czy jednak uniezależnienie od decyzji władz uczelni poziomu finansowania celów studenckich nie sprzyjałoby większej autonomii samorządu, w tych zwłaszcza sprawach, w których powinien on występować w pozycji konstruktywnego oponenta wobec tych władz?

Finansowanie organizacji studenckich

W zakresie finansowania organizacji studenckich, innych niż samorząd, być może warto rozważyć zasadę: jeden promil czesnego rocznie dla wybranej przez studenta organizacji studenckiej (z zakazem dalszego grantowania przez uczelnię czy podmioty trzecie). Czy to ograniczy uznaniowość, a uruchomi realną konkurencję między ofertami, jakie kierują one do studenckiej braci? Czy może spowoduje to wykwit kampanii pozyskiwania „jednego promila” w kierunkach, których środowisko akademickie nie zdoła tolerować?

SESJA 3:

FINANSOWANIE KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO I DUALNEGO

PROWADZENIE: **Mariusz Zielonka**, Departament Budżetu i Finansów MNiSW

WPROWADZENIE: dr inż. **Piotr Gorzelańczyk**, Państwowa Wyższa Szkoła

Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

Łukasz Będziński, Projekty Innowacyjne, Pojazdy Szynowe

PESA Bydgoszcz S.A.

ABSTRAKT

Mobilność akademicka i zawodowa, rozwój gospodarczy i naukowy, zmieniające się warunki rynku pracy oraz konkurencja w zakresie oferty edukacyjnej nie mogły nie mieć wpływu na formy kształcenia oferowane przez szkoły wyższe. W tak zmieniającym się środowisku czysto akademicki model kształcenia przestał odpowiadać nowym potrzebom i właśnie w reakcji na postęp, ewoluującą gospodarkę i rynek pracy wypracowane zostały rozwiązania umożliwiające nauczanie w profilu praktycznym, czyli zgodnie z programem kształcenia obejmującym moduły zajęć służące zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych.

Kształcenie to opiera się w znacznej mierze na zajęciach praktycznych, w tym zajęciach warsztatowych prowadzonych przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią. Oczywiście jest, że mądra wiedza zdobyta w uczelni z tą pozyskaną poza jej murami przynosi korzyści wszystkim zainteresowanym stronom. Podmioty reprezentujące szeroko rozumianych pracodawców uzyskują wpływ na kształcenie przyszłych pracowników, studenci zdobywają umiejętności pożądane na rynku

pracy, a uczelnia poszerza swoją ofertę, uzyskując przewagę konkurencyjną na rynku usług edukacyjnych.

Kształcenie praktyczne cieszy się w Polsce rosnącym zainteresowaniem – w 2012 r. na profilu praktycznym kształciło się 15,9% ogółu studentów, natomiast obecnie jest to 19,9%. Zauważalny jest też wzrost liczby kierunków studiów prowadzonych na profilu praktycznym, w 2012 r. stanowiły one 17% ogółu kierunków, teraz wartość ta stanowi 22% kierunków.

Bardziej zaawansowaną formą kształcenia praktycznego jest współpraca pomiędzy uczelnią a przedsiębiorcą, polegająca na edukacji realizowanej niejako dwutorowo. Tak zwany model kształcenia dualnego, opracowany blisko 50 lat temu w Niemczech i Francji, umożliwia studentom naukę w uczelni i jednocześnie zdobywanie doświadczenia w ramach pracy na rzecz przedsiębiorcy współpracującego z uczelnią na podstawie zawartej z nią umowy. W ramach tego typu kształcenia student-pracownik jeszcze przed ukończeniem studiów zdobywa niezbędne doświadczenie i umiejętności, a przedsiębiorca ma możliwość przygotowania do pracy swojego potencjalnego pracownika.

Jak pokazują doświadczenia europejskie, ukończenie studiów w ramach dualnego modelu kształcenia w znaczącej liczbie przypadków gwarantuje zatrudnienie u pracodawcy, u którego absolwent praktykował w czasie studiów, a wiedza i doświadczenie studenta istotnie przekładają się na wysokość oferowanego wynagrodzenia.

➤ PYTANIA DO DYSKUSJI

- Jakie są obecnie przeszkody w rozpoczęciu kształcenia dualnego w Polsce?
- Czy kształcenie w profilu praktycznym wymaga osobnego systemu finansowania?
- Jakie środki mogą posłużyć promocji praktycznego profilu kształcenia?
- Jaki powinien być udział przedsiębiorców w finansowaniu kosztów kształcenia dualnego?

SESJA 4:

DOSTĘP UCZELNI NIEPUBLICZNYCH DO ŚRODKÓW BUDŻETOWYCH

PROWADZENIE: prof. dr hab. **Andrzej Eliasz**, Uniwersytet SWPS

WSPÓŁPROWADZENIE: prof. dr hab. **Barbara Stoczewska**, Krakowska

Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

dr **Andrzej Rozmus**, Wyższa Szkoła Informatyki

i Zarządzania w Rzeszowie

ABSTRAKT

▶ Środowisko uczelni niepublicznych ma pełną świadomość, że warunkiem dofinansowania budżetowego podejmowanych przez nie różnych przedsięwzięć powinna być ich jakość. Ta myśl zawarta będzie w moim wprowadzeniu do seminarium.

W trakcie seminarium przedstawione zostaną prawne przesłanki oczekiwań uczelni niepublicznych na dostęp do środków budżetowych. Stanowisko w tej sprawie zreferuje prof. dr hab. Barbara Stoczewska z Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Przedłożone zostaną dwie propozycje dotyczące wsparcia studiów stacjonarnych na poziomie pierwszego, drugiego oraz trzeciego stopnia prowadzonych w uczelniach niepublicznych. Podczas seminarium zaprezentowane zostanie również stanowisko uczelni niepublicznych na temat funduszy przeznaczanych na badania. Tych spraw dotyczyć będzie wystąpienie prorektora Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, dr. Andrzeja Rozmusa. Inną propozycję przedstawi przedstawiciel Uniwersytetu SWPS.

**FINANSOWANIE INICJATYW
POLSKICH UCZELNI
W PROGRAMIE ERASMUS+**

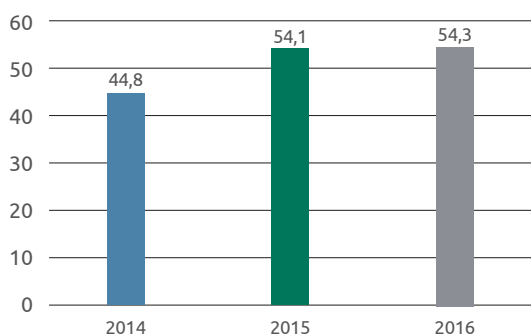
PROGRAM ERASMUS+ W POLSCE

Program Erasmus+ to jeden z najbardziej rozpoznawalnych i najpopularniejszych programów grantowych dla przedstawicieli szkolnictwa wyższego. Polska uczestniczy w nim od 1998 r. W ciągu niemal dwóch dekad niezmiennie pozostają cele programu Erasmus: umożliwianie uczelniom podnoszenia jakości i atrakcyjności edukacji oraz zwiększanie poziomu umiędzynarodowienia. W Polsce programem zarządza Narodowa Agencja – od samego początku funkcję tę pełni Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Polskie uczelnie mogą podejmować szereg działań w programie Erasmus+: realizować projekty o charakterze mobilnościowym (międzynarodowa mobilność studentów i kadry akademickiej), jak też angażować się w projekty międzynarodowej współpracy partnerskiej (współpraca uczelni, instytucji edukacyjnych i przedsiębiorstw, służąca rozwojowi oferty szkolnictwa wyższego). Polskie uczelnie mają także możliwość udziału w projektach centralnych – projektach międzynarodowych odpowiadających celom polityk UE, realizowanych na szczeblu ogólnoeuropejskim.

Siedmioletni budżet programu Erasmus+ w całej Europie (2014–2020) wynosi 14,7 mld euro. W Polsce budżet sektora Szkolnictwa Wyższego w pierwszych trzech latach funkcjonowania programu (2014–2016) to łącznie ponad 150 mln euro.

Wykres 1. Budżet sektora Szkolnictwo Wyższe w programie Erasmus+ w Polsce w latach 2014–2016 (w mln euro)

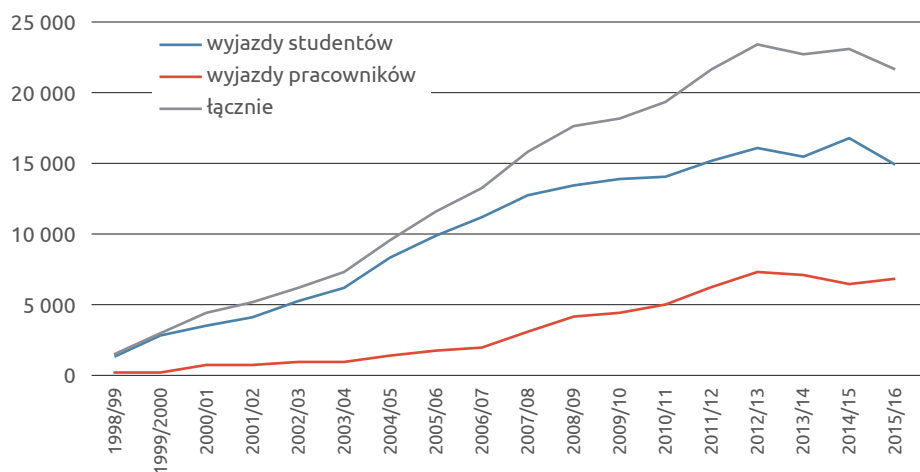

MOBILNOŚCI STUDENTÓW I PRACOWNIKÓW

Projekty o charakterze mobilnościowym są przeznaczone dla studentów i pracowników uczelni. Studenci mogą wyjeżdżać na część studiów do partnerskiej uczelni zagranicznej oraz realizować praktyki w zagranicznym przedsiębiorstwie. Minimalny czas pobytu na studiach za granicą wynosi trzy miesiące, a na praktyce – dwa miesiące. Nauczyciele akademicy wyjeżdżają do zagranicznych szkół wyższych w celu prowadzenia zajęć dydaktycznych. W zagranicznych instytucjach mogą też doskonalić posiadane umiejętności i kwalifikacje potrzebne w pracy i poszerzać wiedzę (m.in. poprzez szkolenia, seminaria i warsztaty).

Od początku funkcjonowania programu do roku akademickiego 2015/2016 z wyjazdów zagranicznych skorzystało łącznie ponad 180 tys. polskich studentów i blisko 60 tys. pracowników uczelni.

Wykres 2. Liczba wyjazdów polskich studentów i pracowników w latach 1998–2016

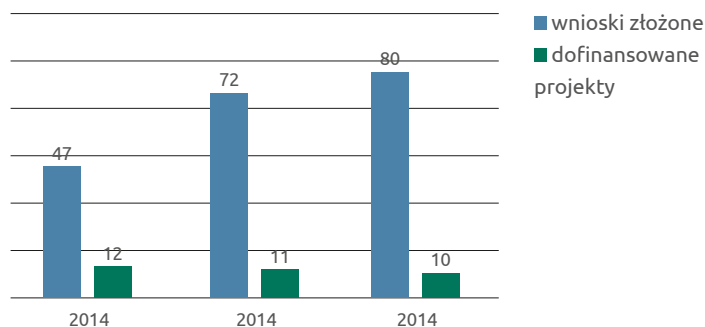

➤ PARTNERSTWA STRATEGICZNE

Projekty realizowane w ramach partnerstw strategicznych mają na celu wdrażanie i upowszechnianie innowacyjnych rozwiązań w szkolnictwie wyższym. Współpraca partnerska pozwala na modernizację oferty dydaktycznej uczelni, dostosowanie jej do potrzeb społeczeństwa oraz podniesienie jakości kształcenia. Projekty partnerskie stanowią wsparcie dla procesu umiędzynarodowienia polskich uczelni, zwiększają uznawalność osiągnięć, wspierają innowacyjność oraz podejście inter- i transdyscyplinarne.

W latach 2014–2016 polskie instytucje szkolnictwa wyższego realizowały łącznie 33 projekty o charakterze partnerstw strategicznych. W ich efekcie powstały zróżnicowane rezultaty o innowacyjnym charakterze, takie jak: nowe i zmodernizowane programy kształcenia, innowacyjne materiały dydaktyczne czy badania, analizy i studia przypadku.

Wykres 3. Projekty w ramach Partnerstw strategicznych w Erasmus+ Szkolnictwo Wyższe

Opracowanie: Joanna Dąbrowska-Resiak
Zespół Analityczno-Badawczy FRSE

**NARODOWY
KONGRES
NAUKI**

KALENDARIUM

PRZED NAMI:

V

Konferencja programowa „Finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego”

25–26 maja 2017 r.

Łódzkie Środowisko Akademickie:

Politechnika Łódzka, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Medyczny,
Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna, Akademia
Sztuk Pięknych, Akademia Muzyczna, Polska Akademia Nauk

VI

Konferencja programowa „Ustrój i zarządzanie w szkolnictwie wyższym”

19–20 czerwca 2017 r.

Uniwersytet Warszawski

IX

NARODOWY
KONGRES
NAUKI

19–20 września 2017 r.

Centrum Kongresowe ICE Kraków

KONFERENCJE ZREALIZOWANE:

**Konferencja programowa
„Umieędzynarodowienie –
szansa i wyzwanie dla polskich
uczelni”**

20–21 października 2016 r.

Uniwersytet Rzeszowski

**Konferencja programowa
„Doskonałość naukowa –
jak równać do najlepszych”**

23–24 lutego 2017 r.

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu we współpracy z PAN

**Konferencja programowa
„Rozwój humanistyki:
co i jak zmieniać w naukach
społecznych i humanistycznych
w Polsce”**

24–25 listopada 2016 r.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

**Konferencja programowa
„Doskonałość edukacji
akademickiej –
jak przeorientować uczelnie
na jakość kształcenia?”**

29–30 marca 2017 r.

Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

**Konferencja programowa
„Współpraca nauki
z gospodarką i administracją
dla rozwoju innowacyjności”**

8–9 grudnia 2016 r.

Politechnika Wrocławska

**Konferencja programowa
„Zróźnicowanie modeli uczelni
i instytucji badawczych –
kierunek i instrumenty zmian”**

26–27 kwietnia 2017 r.

Politechnika Gdańska

**Konferencja programowa
„Ścieżki kariery akademickiej
i rozwój młodej kadry
naukowej”**

26–27 stycznia 2017 r.

Uniwersytet Śląski w Katowicach

**DODATKOWO:
Prezentacja trzech
konkursowych projektów
założeń do Ustawy 2.0**

1 marca 2017 r.

Politechnika Warszawska

Narodowy Kongres Nauki to jedno z najważniejszych wydarzeń w świecie nauki ostatnich lat, które podejmuje kluczowe wyzwania, jakie stoją przed polskim środowiskiem akademickim.

Narodowy Kongres Nauki obejmuje 9 konferencji programowych organizowanych od października 2016 roku do czerwca 2017 roku i Kongres, który odbędzie się w Krakowie w dniach 19–20 września 2017 roku.

⟩ MISJA NKN

Stworzenie warunków dla systematycznego zmniejszania dystansu polskiej nauki i szkolnictwa wyższego do światowej czołówki oraz kreowanie mechanizmów, dzięki którym polska nauka będzie akceleratorem rozwoju rodzimej gospodarki.

⟩ DLACZEGO NKN?

1. Polska nauka i szkolnictwo wyższe w ostatnich latach nie spełniają oczekiwań nie tylko środowiska akademickiego. Przeciętny poziom kształcenia jest niski, podobnie jak poziom prac magisterskich i doktoratów. Zbyt niski jest także poziom badań naukowych, a powiązania towarzyskie często odgrywają większą rolę niż doskonałość naukowa. Obecnie obowiązujące Prawo o szkolnictwie wyższym wielokrotnie poprawiane jest niejasne i niefunkcjonalne. Przekonanie o konieczności zmian jest coraz bardziej powszechne.

2. Polskie uczelnie zajmują odległe miejsca w światowych rankingach, a w związku z tym, że uczelnie w wielu innych krajach rozwijają się szybciej niż nasze, ta pozycja stale się pogarsza. Zbyt wolno rozwija się także współpraca między nauką a gospodarką. Znacząca liczba najzdolniejszej polskiej młodzieży wybiera studia lub karierę naukową za granicą, co często prowadzi do trwałej emigracji potrzebnych krajowi talentów.
3. Od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku wzrostowi aspiracji edukacyjnych towarzyszył wyż demograficzny, czego efektem było umasowienie kształcenia. Kosztem umasowienia okazały się jednak znaczące obniżenie poziomu studiów, dewaluacja dyplomów i obciążenie pracowników nauki dydaktyką oraz pracą na kilku uczelniach, a tym samym obniżenie poziomu dydaktyki i brak czasu na badania naukowe.
4. Na kondycji badań naukowych odcisnął swoje piętno także lata niskich nakładów finansowych. W ostatnim okresie to się zmieniło, powstała nowa infrastruktura badawcza i dydaktyczna, ale wiele uczelni w innych krajach rozwija się szybciej niż polskie. Widoczne są słabości w zakresie zdolności do konkurowania o prestiżowe międzynarodowe granty badawcze czy nieodpowiadająca naszym aspiracjom i potencjałowi liczba przetomowych osiągnięć w badaniach podstawowych, stosowanych i wdrożeniach.
5. Dla uniknięcia przez Polskę tzw. pułapki średniego rozwoju fundamentalne znaczenie ma zdecydowane przyśpieszenie rozwoju szkolnictwa wyższego, badań naukowych i ich gospodarczego wykorzystania w duchu doskonałości naukowej, wysokiej jakości kształcenia i przy zachowaniu fundamentalnych wartości akademickich, którymi są wolność badań naukowych i wolność nauczania.

6. Odpowiedzią na wyzwania rozwojowe i wolę zmian muszą być reformy instytucji życia akademickiego w Polsce, obejmujące:
 - a) regulacje prawne,
 - b) instrumenty finansowe,
 - c) instrumenty administracyjne polityki nauki i szkolnictwa wyższego.
7. Poważna reforma w duchu doskonałości naukowej i edukacyjnej może przynieść zamierzone efekty tylko wtedy, gdy w jej przygotowanie i przeprowadzenie szeroko zaangażuje się środowisko akademickie.
8. Forum umożliwiającym udział środowiska w tym przedsięwzięciu będzie Narodowy Kongres Nauki w Krakowie we wrześniu 2017 roku, poprzedzony cyklem 9 konferencji programowych, od października 2016 roku w kolejnych ośrodkach akademickich w kraju. W toku tych konferencji przedyskutowane zostaną najważniejsze problemy i wyzwania, przed którymi stoi nauka i szkolnictwo wyższe, w tym propozycje założeń do ustawy, opracowywane przez trzy niezależne zespoły w ramach projektu Ustawa 2.0.
9. Narodowy Kongres Nauki będzie stanowił podsumowanie debaty toczącej na konferencjach programowych. Podczas Kongresu zaprezentowany zostanie projekt założeń do nowej ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. Narodowy Kongres Nauki poza ustawą zajmie się też przeglądem potencjału badawczego Polski oraz priorytetami i narzędziami polityki w zakresie nauki i szkolnictwa wyższego.

Włącz się do dyskusji
Więcej info: www.nkn.gov.pl

RADA NARODOWEGO KONGRESU NAUKI

W kształtowaniu debaty nad nową konstytucją dla polskiej nauki Ministra wspiera Rada Narodowego Kongresu Nauki – zespół doradczy składający się z wybitnych uczonych reprezentujących wszystkie dziedziny nauki i ośrodki akademickie Polski. Funkcję przewodniczącego sprawuje prof. dr hab. Jarosław Górniak.

SKŁAD RADY NARODOWEGO KONGRESU NAUKI

prof. dr hab. Halina Abramczyk
 prof. dr hab. Wiesław Banyś
 prof. dr hab. inż. Grzegorz Benysek
 dr hab. Barbara Będowska-Sójka
 prof. dr hab. Andrzej Białas
 prof. dr hab. Włodzimierz Bolecki
 ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz TChr
 Professor Sir Leszek Borysiewicz
 prof. dr hab. Janusz Marek Bujnicki
 s. prof. dr hab. Barbara Chyrowicz SSpS
 prof. dr hab. Antoni Cygan
 dr Marek Cygan
 prof. dr hab. Piotr Czauderna
 prof. dr hab. Tomasz Dietl
 prof. dr hab. Krzysztof Diks
 dr hab. Maciej Duszczyk
 prof. dr hab. Jerzy Duszyński
 prof. dr hab. inż. Mirosława El Fray
 dr hab. n. med. Jakub Fichna, prof. nadzw. UM w Łodzi
 Michał Gajda
 dr hab. Natalia Garner (Letki)

prof. dr hab. Jarosław Górniak
prof. dr hab. Leon Gradoń
dr hab. Beata Hasiów-Jaroszewska, prof. nadzw. IOR-PIB
dr hab. n. med. Tomasz Hryniewiecki, prof. nadzw. IK
prof. dr hab. inż. Andrzej Jajszczyk
prof. dr hab. Janusz Janeczek
ks. bp dr hab. Michał Janocha, prof. nadzw. UW
dr hab. inż. Monika Kaczmarek, prof. nadzw. IRZiBŻ oraz prof. nadzw. SGGW
prof. dr hab. Andrzej Kisielewicz
prof. dr hab. inż. Michał Kleiber
prof. dr hab. Maria Korytowska
prof. dr hab. Adam Krętowski
dr hab. Michał Królikowski, prof. nadzw. UW
Professor Jan Kubik
prof. dr hab. Krzysztof Kukuła
dr hab. inż. Krzysztof Leja, prof. nadzw. PG
prof. dr hab. n. med. Wojciech Maksymowicz
prof. dr hab. Stanisław Mikołajczak
dr hab. Filip Musiał, prof. Ignatianum
prof. dr hab. Karol Myśliwiec
prof. dr hab. Aleksander Nalaskowski
prof. dr hab. n. med. Wojciech Nowak
prof. dr hab. Wiesław Nowiński
dr hab. Aneta Pieniędzy
prof. dr hab. Sylwester Porowski
prof. dr hab. Grzegorz Przebinda
dr hab. Grażyna Ptak, prof. IZPIB
dr hab. Anna Rogut, prof. SAN
prof. dr hab. inż. Jan Szmidt
prof. dr hab. inż. Artur Hugo Świergiel
prof. dr hab. Andrzej Udalski
prof. dr hab. inż. Tadeusz Uhl

prof. dr hab. inż. Jerzy Woźnicki
prof. dr hab. Agnieszka Zalewska
dr hab. Przemysław Żurawski vel Grajewski, prof. nadzw. UŁ
prof. dr hab. Maciej Żylicz

Kontakt

Rada Narodowego Kongresu Nauki:

rada.nkn@nauka.gov.pl

Zespół organizacyjny Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

nkn@nauka.gov.pl

